საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სამართლისა და
საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტი

ეროვნული უშიშროება და ეროვნული ინტერესები

ჰენრი კუპრაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
სამართლისა და საერთაშორისო
ურთიერთობების ფაკულტეტი

ჰენრი კუპრაშვილი

ეროვნული უშიშროება და ეროვნული ინტერესები

თბილისი 2021

გამოცემულია მულტი და ინტერდისციპლინური სასწავლო-სამეცნიერო პროექტის „პოლიტიკა სამსჯავროზე“ ფარგლებში

ეროვნული უშიშროებისა და ეროვნული ინტერესების კატეგორიები ერთმანეთში იმდენადაა გადახლართული, იმდენად განაპირობებს ერთმანეთს, რომ ეროვნული უშიშროების კატეგორიის განსაზღვრისას ეროვნული ინტერესის კატეგორიის იგნორირება შეუძლებელია. ახალ ეპოქაში, თანამედროვე საქართველოს, ისევე როგორც სხვა ქვეყნების, უშიშროებას ზოგადად განაპირობებს მრავალი ახლი გამოწვევა და საფრთხე. მისი ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფას გარკვეულწილად განსაზღვრავს ასევე ეროვნული თავისთავადობის, სულიერი ცხოვრების, ზნეობრიობის, კულტურისა და ისტორიის ფასეულობათა სამყარო. ეროვნული უშიშროების სტრატეგიის შემუშავება წარმოუდგენელია ეროვნული ინტერესებისა და ამ ინტერესებისადმი საფრთხეების განსაზღვრის კონცეფციის ფორმულირების გარეშე.

National security strategy is an integral part of a nation state’s quest to safeguard her its national interest. In the new era, the security of modern Georgia, as well as other countries, is generally conditioned by many new challenges and threats. Moreover, the provision of its national security is to some extent also defined by the world of values of national self-determination, spiritual life, morality, culture and history. It is necessary to carefully assess which strategy will be most suitable for protecting the national interests and, as a consequence, the national security of Georgia.

რედაქტორები

პროფ. ირაკლი გაბისონია
სამართლის დოქტორი
პროფ. ვახტანგ მაისაია
პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი

© ჰ. კუპრაშვილი, 2021
გამომცემლობა „მერიდიანი“

ISBN 978-9941-25-906-7

HENRI KUPRASHVILI

NATIONAL SECURITY AND NATIONAL INTEREST

ს ა რ ჩ ე ვ ი

1. ეროვნული უშიშროების ცნება, პრობლემური სიტუაციის დახასიათება 4

2. ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის ერთიანი სისტემის შემადგენელი სახეების (ქვესისტემების) კლასიფიკაცია 18

3. ეროვნული უშიშროების კრიტერიუმები: პრობლემური ასპექტები და ზოგადი თეორიული საფუძველი 37

4. ეროვნული უშიშროების გეოპოლიტიკური ასპექტები 41

5. ეროვნული უშიშროებისა და ეროვნული ინტერესების დიალექტიკა 45

საკუთარ სახელთა საძიებელი 55

1. ეროვნული უშიშროების ცნება, პრობლემური სიტუაციის დახასიათება

მსოფლიოს პოლიტიკური ისტორია მოწმობს, რომ სახელმწიფოების არსებობა, მათი გადარჩენა და საერთაშორისო ასპარეზზე ღირსეული ადგილის დამკვიდრება დაკავშირებულია იმასთან, თუ რამდენად აქვს უნარი, სახელმწიფოს გადაჭრას მის წინაშე მუდმივად მდგარი ახალ-ახალი პრობლემები და ამასთან, მზად იყოს უწყვეტ რეჟიმში პასუხი გასცეს ყოველ გამოწვევას (ძალისმიერი თუ „რბილი ძალით“ თავდასხმა-შემოტევები, გლობალიზაცია, სოციალური მარგინალიზაცია, სიღატაკე, შიმშილი, პანდემიები, პოლიტიკური და ეკონომიკური არასტაბილურობა, უმუშევრობა, მიგრაცია და სხვ.). სწორედ ამიტომ არის ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფა ქვეყნისათვის მუდმივი ზრუნვის საგანი. ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის საკითხი განეკუთვნება სასიცოცხლოდ უაღრესად აქტუალურ პრობლემათა რიცხვს, რასაც განაპირობებს სხვადასხვა გარემოება. მხოლოდ ის ფაქტორი რად ღირს, რომ უშიშროების გადაჭრის საკითხი ადამიანისათვის მარადიულად იყო, არის და იქნება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრიორიტეტული მოთხოვნილება; ასევე უმნიშვნელოვანესია ის ფაქტორი, რომ კაცობრიობის გადასვლამ ინდუსტრიული ეპოქიდან ინფორმაციულ ეპოქაში და ძირითად სტრატეგიულ რესურსად, ცივილიზაციის განვითარების პროცესის დომინანტად ინფორმაციის გადაქცევამ, შესაბამისად, საინფორმაციო-სატელეკომუნიკაციო ტექნოლოგიების აქამდე წარმოუდგენელმა განვითარებამ არნახული ცვლილებები და ტენდენ-

ციები წარმოაჩინა 21-ე საუკუნის მსოფლიოს პოლიტიკის, სამხედრო და სხვა სფეროებში.

თანამედროვე საქართველოს უშიშროებას განაპირობებს მრავალი ფაქტორი, მათ შორის - პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, დემოგრაფიული, გეოპოლიტიკური და სხვ. ქვეყნის ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფას გარკვეულადწილად განსაზღვრავს ასევე ეროვნული თავისთავადობის, სულიერი ცხოვრების, ზნეობრიობის, კულტურისა და ისტორიის ფასეულობათა სამყარო.

ცნება „უშიშროება“ სხვადასხვა ისტორიული ეპოქის მრავალი გამოჩენილი მოაზროვნის ყურადღების ცენტრში იყო. ამ პრობლემის შესახებ შეხედულებები ევოლუციას განიცდიდა ისტორიული და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე, რასაც განაპირობებდა სახელმწიფოთა სოციალურ-ეკონომიკური ცხოვრების დინამიკა, მათი სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკური წყობილება, პოლიტიკური რეჟიმის ფორმები და სხვა.

ცნებათა კომპლექსი, რომელიც აღწერს უშიშროების, საფრთხეების (საშიშროების), მუქარებისა და გამოწვევების სისტემას და ამ სისტემისათვის წინააღმდეგობის გამწევ კონტრსისტემას, არის უშიშროების უზრუნველყოფისა და შესწავლის მეთოდოლოგიის პრობლემატიკა. ეროვნული უშიშროების თეორიის სრულყოფა აუცილებელია საგრძნობი პრაგმატული შედეგის მისაღწევად, რათა შეიქმნას დროისა და თვითონ პოლიტიკური პროცესის ბუნების ადეკვატური ეროვნული უშიშროების კონცეფცია, რომელიც მოახდენს საგარეო თუ საშინაო საფრთხეების (საშიშროების), მუქარე-

ბისა და გამოწვევების პროგნოზირებას, შეიმუშავებს მათი მოგერიების შესაბამის ორგანიზაციულ, ტექნოლოგიურ და ინფორმაციულ მეთოდებს.

ტერმინი „უშიშროება“, სიტყვის პირდაპირი გაგებით, ნიშნავს საფრთხეების (საშიშროების) არარსებობას. ტერმინი ნაწარმოებია ძველი ქართული სიტყვისგან „უშიშობა“ (უშიშება) და გვხვდება თხუთმეტსაუკუნოვან ქართულ წერილობით წყაროებში („ქართლის ცხოვრება“ და სხვ.). როგორც პოლიტიკური მეცნიერების კატეგორია, „უშიშროება“ არის ადამიანის (საზოგადოების...) მიერ თავისი ძირითადი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისა და საკუთარი უფლებების დაცულობის უზრუნველყოფაში მდგრადობის შეგრძნება; სხვანაირად კი - პიროვნების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს სასიცოცხლო ინტერესების დაცული მდგომარეობა პოტენციური და რეალურად არსებული საფრთხის (საშიშროების), გამოწვევისა და მუქარისაგან ან ამგვარი საშიშროების არარსებობა, სადაც:

1. **საფრთხე** (საშიშროება) გულისხმობს ზიანის მიყენების შესაძლებლობას, ანუ კონკრეტული ობიექტის არსებობის პირობების (თვისებების) იმგვარ ცვლილებას, რომელიც იწვევს მის დაზიანებას და პარალიზებას (თანმდევი შედეგებით);

2. **გამოწვევა** არის მუქარის გამოვლინება, რომელიც პოტენციური მსხვერპლისაგან დაუყოვნებლივ და ადეკვატურ რეაგირებას მოითხოვს;

3. **მუქარა** კი არის მოქმედებაში მოყვანილი საფრთხეები (საშიშროება) და იგულისხმება სასიცოცხლოდ მნიშ-

ვნელოვანი ინტერესებისათვის ზიანის მიყენების რეალური, უშუალო შესაძლებლობა.

საჭიროა გაიმიჯნოს მუქარები ზოგადად და კონკრეტულად - ეროვნული უშიშროების მუქარები. ამ უკანასკნელს უნდა მიეკუთვნოს: სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობის, მდგრადი განვითარებისა და უშიშროების, მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებებისათვის ზიანის მიყენების პირდაპირი და ირიბი შესაძლებლობა; სუვერენიტეტის დაკარგვა, საზოგადოების ზნეობრივი საფუძვლების რღვევა, ეკონომიკის დანგრევა, შრომისუნარიანი მოსახლეობის რაოდენობის მკვეთრი შემცირება და სხვ.

საფრთხეები (საშიშროება) არის სრულიად გაცნობიერებული, მაგრამ არა - ფატალური ალბათობა ეროვნული ინტერესებისათვის ზიანის მისაყენებლად. ზოგჯერ ცნებები ,,საფრთხეები“ (,,საშიშროება“) და „მუქარა“ ერთმანეთში ერევათ, მათ შორის ხედავენ უმნიშვნელო განსხვავებას. უფრო სწორი იქნება, თუ საფრთხეები (საშიშროება) განიმარტება, როგორც ზიანის მიყენების გარკვეული ალბათობა. ამ ალბათობის გარკვეულ ერთეულამდე მოახლოებისას საფრთხეები (საშიშროება) გადაიზრდება მუქარად. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ შეიძლება საფრთხეები (საშიშროება) არსებობდეს, ხოლო მუქარა არ იყოს და გარკვეულ გარემოებებში საფრთხეებმა (საშიშროებამ) მიიღოს მუქარის ხასიათი.

წარმოშობის წყაროდან გამომდინარე, საფრთხეებს (საშიშროებას) შეიძლება ჰქონდეს ბუნებრივი, ტექნოგენური, საწარმოო და სოციალურ-პოლიტიკური ხასიათი:

1. **ბუნებრივი** ხასიათის საფრთხეებს (საშიშროებას) მიეკუთვნება, პირველ ყოვლისა, ბუნებრივი კატაკლიზმების: მიწისძვრები, ზვავები, მეწყრები, წყალდიდობები, გვალვები და სხვ - შედეგებით მიყენებული ზიანის შესაძლებლობა;

2. **ტექნოგენური** ხასიათის საფრთხეები (საშიშროება) დაკავშირებულია ტექნიკური ობიექტების: ატომური და ჰიდროელექტროსადგურები, ქიმიური, ნავთობისა და გაზის საწარმოები და მრეწველობის სხვა დარგები - ფუნქციონირების პროცესში წარმოშობილ გარკვეულ საფრთხეებთან (საშიშროებასთან);

3. **საწარმოო** ხასიათის საფრთხეები (საშიშროება) არის საწარმოო გარემოსა და სამუშაო პროცესის (მანქანა-დანადგარები, მასალები, ნივთიერებები, სამუშაო მეთოდები, გარემო პირობები, ტექნიკური საშუალებები, შრომის ორგანიზება და სხვ.) ფიზიკური, ქიმიური, ბიოლოგიური ან ფიზიოლოგიური ფაქტორებით გამოწვეული, რომლებიც საფრთხეს (საშიშროებას) უქმნის ადამიანის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას;

4. **სოციალურ-პოლიტიკური** ხასიათის საფრთხეები (საშიშროება) დაკავშირებულია ადამიანის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს საქმიანობასთან. მათგან, როგორც საკუთარი თავისთვის, ისე გარემოსთვისაც, წარმოიშობა მუქარების უდიდესი რაოდენობა, რომელთა წყაროა სხვადასხვა სოციალური ძალების საქმიანობა (ერები, კლასები, პარტიები, დაჯგუფებები, ძალოვანი სტრუქტურები და სხვ.).

ამჯერად ჩვენი შედარებით ფართო განხილვის საგანია **სოციალურ-პოლიტიკური ხასიათის** საფრთხეებთან (საშიშ-

როებასთან) ასოცირებული „უშიშროება“, უფრო კონკრეტულად კი, „ეროვნული უშიშროება“, რომელიც **უშუალო კავშირშია ადამიანის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს სოციალურ-პოლიტიკურ საქმიანობასთან.** ამ შემთხვევაში ჩვენ ნაკლებად ვეხებით „უსაფრთხოებას“, რადგან ის ცალკე კვლევის საგანია და მოიცავს **ბუნებრივი, ტექნოგენური და საწარმოო ხასიათის** საფრთხეებს (საშიშროებას).

აქვე გვინდა შევეხოთ ტერმინის - ,,უშიშროება“ - გამოყენების საკითხს, რადგანაც მისმა არასწორმა ფორმულირებამ შეიძლება ბევრი გაუგებრობა გამოიწვიოს. ამ ბოლო რამდენიმე წელია შესიტყვებებს - „ეროვნული უშიშროება“ და „ეროვნული უსაფრთხოება“ - ზოგჯერ შეუსაბამო კონტექსტში იყენებენ, საკანონმდებლო დონეზეც კი. არადა ქართველების მეტყველებასა და წერილობით სიტყვაკაზმულობაში კარგა ხანია ნათლადაა გარკვეული და განსაზღვრული ორივე ტერმინის შინაარსი, მნიშვნელობა და გამოყენების წესი. მაგალითად, ტერმინის „უშიშროება“ **სოციალურ-პოლიტიკურ კონტექსტში** გამოყენების წესს ადასტურებს ჩვენამდე მოღწეული წერილობითი წყაროებით დადასტურებული თხუთმეტსაუკუნოვანი ისტორიული ტრადიცია. მე-20 საუკუნეში კი ეს კიდევ უფრო განამტკიცა ქართულმა ავტორიტეტულმა ენათმეცნიერებამ, როდესაც მეცნიერულადაც დაადგინა ამ ტერმინის გამოყენების შინაარსობრივი კონტექსტი და გამოყენების არეალი.[1] ქართველები, როგორც ამას მე-5 საუკუნიდან დაწყებული წერილობითი წყაროები

[1] კუპრაშვილი ჰენრი. ეროვნული უსაფრთხოება თუ ეროვნული უშიშროება?! თბილისი. „უნივერსალი“. 2014. გვ. 61.

(საისტორიო, სასულიერო-ჰაგიოგრაფიული, მხატვრული ლიტერატურა და სხვ.) მოწმობენ, ტერმინს - „უშიშროება“ (უშიშოებაᲘ) ტრადიციულად, როგორც აღინიშნა, იყენებდნენ მხოლოდ **სოციალურ-პოლიტიკურ კონტექსტში** (უშიშროება სახელმწიფოსი, ქვეყნის, საზოგადოების, ხელისუფლების, ადამიანის და სხვ.). ამ ტერმინს ხმარობდნენ ქართველთა სახელოვანი ჰაგიოგრაფები, მწერლები, მემატიანენი, მეცნიერები, პოლიტიკური, სამხედრო და საზოგადო მოღვაწენი. მოკლედ, მე-5 სააუკუნიდან 21-ე საუკუნის 10-იან წლებამდე მთლიანად, ერი თუ ბერი, ***იაკობ ცურტაველი*** თუ ***ლეონტი მროველი***, ***დავით აღმაშენებელი*** თუ ***შოთა რუსთაველი, სოლომონ დოდაშვილი*** თუ ***ილია ჭავჭავაძე, ნოე ჟორდანია*** თუ ***ქაქუცა ჩოლოყაშვილი, ივანე ჯავახიშვილი*** თუ ***ამბროსი ხელაია, კონსტანტინე გამსახურდია*** თუ ***ოთარ ჭილაძე, არნოლდ ჩიქობავა*** თუ ***ილია მეორე, ზვიად გამსახურდია*** თუ ***ედუარდ შევარდნაძე, მიხეილ სააკაშვილი*** თუ ჩვეულებრივი მოქალაქე, ამ ტერმინს იყენებდა მხოლოდ სოციალურ-პოლიტიკურ კონტექსტში. რაც შეეხება ტერმინს „უსაფრთხოება“, იგი მე-20 საუკუნის 50-იან წლებამდე წერილობით წყაროებში საერთოდ არცა გვხვდება.

და, აი, სულ რაღაც 15-17 წლის წინ, ხელისუფლებაში მომძლავრებულმა მედროვე პოლიტიკოსების, არაკვალიფიციური და საქმეში ჩაუხედავი პირების მიკერძოებულმა და **ვოლუნტარისტულმა** ქმედებებმა სათავე დაუდო სავალალო ტენდენციას, რის შედეგადაც ძირძველი ქართული სიტყვა „უშიშროება" **თვითნებურად** გამოაცხადეს არასასურველ ტერმინად და ამოიღეს ხმარებიდან, ხოლო მის ნაცვლად

ამკვიდრებენ განსხვავებული შინაარსის მატარებელ სიტყვას „უსაფრთხოება“, ანუ ორი განსხვავებული შინაარსის მქონე მოვლენის აღსანიშნავად მკვიდრდება ერთი ტერმინი "უსაფრთხოება". მაგალითად, „ეროვნული უშიშროება“ შეცვალეს ტერმინით „ეროვნული უსაფრთხოება“ და სხვ. ტენდენცია შეიძლება გასაგები ყოფილიყო, ენათმეცნიერებს, ამ დარგის სპეციალისტებს, რომ წამოეწიათ ეს საკითხი, მაგრამ ენის არასპეციალისტები და მედროვენი რომ აქტიურობენ და საზოგადოებას ახვევენ საკუთარ, სუბიექტურ აზრს, ესაა სავალალო.

ცხადია, ქართველები არ უნდა აჰყვნენ მედროვეებს, არ დაარღვიონ ისტორიული ტრადიცია, ენათმეცნიერების მიერ მეცნიერულად დადგენილი ნორმები და ეს ტერმინები გამოიყენონ შესაბამის კონტექსტში:

1. **ტერმინი „უშიშროება“ გამოყენებულ უნდა იქნეს იმ შემთხვევაში, თუ საფრთხის (საშიშროების) გაუვნებელყოფა (თავიდან არიდება) მოითხოვს სოციალურ-პოლიტიკურ საქმიანობას, სოციალურ-პოლიტიკური ხასიათის ღონისძიებათა დასახვასა და განხორციელებას (პოლიტიკის შემუშავება, კონცეფცია, დაგეგმვა და სხვ.), ანუ დაკავშირებულია ადამიანის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს სოციალურ-პოლიტიკურ საქმიანობასთან.**

სწორედ წარმოშობის წყაროდან და საქმიანობის შინაარსიდან გამომდინარე გამოიყენება, მაგალითად, ტერმინები: ეროვნული უშიშროება; ეროვნული უშიშროების საბჭო; სახელმწიფო უშიშროება; საერთაშორისო უშიშროება; პოლიტიკური უშიშროება (შიდასახელმწიფოებრივ-პოლი-

ტიკური უშიშროება, საგარეო-პოლიტიკური უშიშროება); ეკონომიკური უშიშროება (საფინანსო-საბიუჯეტო უშიშროება, სასურსათო უშიშროება და სხვ.); ენერგეტიკული უშიშროება; სამხედრო უშიშროება; ინფორმაციული უშიშროება (სხვა შინაარსის შემცველია ინფორმაციული უსაფრთხოება); საზოგადოებრივი უშიშროება; ეკოლოგიური უშიშროება; საგანმანათლებლო და სამეცნიერო-ტექნიკური უშიშროება; სოციალური უშიშროება; ტექნოლოგიური უშიშროება; ჯანდაცვითი უშიშროება; დემოგრაფიული უშიშროება და სხვ.

2. **ტერმინი „უსაფრთხოება“ კი გამოყენებულ უნდა იქნეს, როდესაც საფრთხე (საშიშროება) ბუნებრივი, ტექნოგენური ან საწარმოო ხასიათისაა და მის გასაუვნებელყოფად, თავიდან ასარიდებლად (მაგალითად, დაცულ იქნეს შრომის უსაფრთხოების წესები, რათა მუშა არ დაზიანდეს მშენებლობაზე ან საწარმოში, სახარატო დაზგასთან მუშაობის დროს და სხვ.) ხდება სამართლებრივი, სოციალურ-ეკონომიკური, ორგანიზაციულ-ტექნიკური, აპარატულ-პროგრამული, სანიტარიულ-ჰიგიენური, სამკურნალო-პროფილაქტიკური და სხვა ღონისძიებების დასახვა-განხორციელება.** აქაც, წარმოშობის წყაროდან და საქმიანობის შინაარსიდან გამომდინარე, გამოიყენება, მაგალითად, ტერმინები: შრომის უსაფრთხოება; საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოება; სარკინიგზო მოძრაობის უსაფრთხოება; ფრენის უსაფრთხოება; მშენებლობის უსაფრთხოება; სატრანსპორტო უსაფრთხოება; საჰაერო უსაფრთხოება; საზღვაო უსაფრთხოება; ბიომეტრიული უსაფრთხოების სისტემა; ვირუსული უსაფრთხოება;

კომპიუტერული უსაფრთხოება; მეტეოროლოგიური უსაფრთხოება; სახანძრო უსაფრთხოება; საველე უსაფ-რთხოება; საწარმოო უსაფრთხოება (მაგრამ სხვა არის „სამრეწველო უშიშროება“); რადიაციული უსაფრთხოება; სანიტარული უსაფრთხოება; უსაფრთხოების ტექნიკა; ტექნიკური უსაფრთხოება; ტექნოგენური უსაფრთხოება; ქიმიური უსაფრთხოება; ელექტროუსაფრთხოება (მაგრამ სხვა არის „ენერგეტიკული უშიშროება“); ბირთვული უსაფრთხოება და სხვ.

ამ შემთხვევაში ტერმინი ,,საფრთხე'' (,,საშიშროება''), რომელმაც შეიძლება ზიანი მიაყენოს მოსახლეობას, გარე-მოსა და სხვ., მომდინარეობს ბუნებრივი, ტექნოგენური, საწარმოო და სამუშაო პროცესის თავისებურებებიდან (მიწისძვრები; მასშტაბური კატასტროფები, სამრეწველო ავა-რიები, ხანძრები, სტიქიური უბედურებები; ეპიზოოტიები, ეპიფიტოტიები, ელსადგურები, შახტები, საწარმოები, მან-ქანა-დანადგარები, კომპიუტერული და ქსელური სისტემე-ბი, ნივთიერებები, სამუშაო მეთოდები, გარემო პირობები, შრომის ორგანიზება და სხვ.) და არის ფიზიკური, ქიმიური, ბიოლოგიური, ფიზიოლოგიური და სხვა ხასიათის.

სხვათა შორის, ქართული ენის მსგავსად, ინგლისურ ენაშიც ტერმინი "Security" (უშიშროება) სოციალურ-პოლი-ტიკურ კონტექსტში გამოიყენება: "ეროვნული უშიშროება" (National security), "უშიშროების საბჭო" (Security Council), "საინფორმაციო უშიშროება" (Security information), ხოლო ტერმინი "Safety" (უსაფრთხოება), როგორც ქართულ ენაში, გამოიყენება ბუნებრივი, ტექნოგენური ან საწარმოო

ხასიათის კონტექსტში: "წარმოებაში ტექნიკური უსაფრთ-ხოება" (Industrial Safety), "საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოება" (Road Safety), "უსაფრთხოების ღვედები" (Safety belt), "ტექნიკური უსაფრთხოების წესები" (Safety code regulation) და სხვ. ზოგიერთ სხვა ენაში განსხვავებული მდგომარეობაა, მაგალითად, რუსულ ენაში მხოლოდ ერთი ტერმინი Безопасность გამოიყენება, მიუხედავად საფრთხის წარმოშო-ბისა და იმისა, როგორია გაუვნებელყოფის შინაარსი და ხასიათი, რა კავშირშია სოციალურ-პოლიტიკურ საქმიანობა-სთან, ბუნებრივ, ტექნოგენურ, საწარმოო, სამუშაო პროცე-სებთან: “Национальная Безопасность”, “Техническая Безопа-сность” და სხვ.

ახლა რაც შეეხება უშუალოდ ტერმინს „ეროვნული უშიშროება“, იგი პოლიტიკური მეცნიერების კატეგორიაა, რომელიც იძლევა იმ სოციალური ინსტიტუტების დახა-სიათებას, რომლებიც უზრუნველყოფენ საზოგადოებისა და პიროვნების არსებობა-განვითარების ოპტიმალური პირობე-ბის დაცვისათვის ეფექტურ საქმიანობას. ეს ტერმინი პოლიტიკურ ლექსიკონში 1904 წელს პირველად გამოიყენა აშშ-ის პრეზიდენტმა ***თეოდორ რუზველტმა*** (Theodore Roos-evelt, 1858-1919) წერილში აშშ-ის კონგრესისადმი, სადაც იგი პანამის არხის ზონის მიერთებას „ეროვნული უშიშროების“ ინტერესით ასაბუთებდა. შემდეგ წლებში ეს პრობლემა ცენტრალურ ადგილს იკავებს პოლიტოლოგთა გამოკ-ვლევებში.

საქართველოში ტერმინი „ეროვნული უშიშროება“ პირველად ოფიციალურად გაჩნდა 1995 წელს, როდესაც

კონსტიტუციის 73-ე მუხლში ჩაიწერა „ეროვნული უშიშროების საბჭო“, ხოლო 1996 წლის 24 იანვარს პარლამენტმა მიიღო „კანონი ეროვნული უშიშროების საბჭოს შესახებ“ (ეროვნული უშიშროების საბჭო პირველად შეიქმნა ამერიკაში აშშ-ის პრეზიდენტ ***ჰარი ტრუმენის*** (Harry S. Truman, 1945-1953) დროს, როდესაც 1947 წელს, აშშ-ის კონგრესმა მიიღო კანონი „ეროვნული უშიშროების“ შესახებ. შემდეგ მისი მიბაძვით შეიქმნა სხვა ქვეყნებშიც).

ეროვნული უშიშროება არის პიროვნების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს სასიცოცხლო ინტერესების საშინაო და საგარეო საფრთხისაგან დაცულობა, ქვეყნის მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფა, რომლის ხარისხსაც განაპირობებს სახელმწიფოს მიერ მოსალოდნელი საფრთხეების ამოცნობისა და მათი დროულად განეიტრალების უნარი.

ეროვნული უშიშროება არის რთული, მრავალდონიანი, ღია, დინამიკური სისტემა, რომელსაც საფუძვლად უდევს სამპიროვანი მთლიანობა საბაზო სოციალური სუბიექტებისა - პიროვნების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოსი. თანაც, ამ სისტემის ფორმირება და ფუნქციონირება განპირობებულია ისტორიული, გეოგრაფიული, ეთნიკური, დემოგრაფიული, სოციალურ-პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული, რელიგიური და სხვა მრავალი ფაქტორის ზეგავლენით.

საზოგადოებრივი ცხოვრების ამა თუ იმ სფეროსა და პიროვნების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს საფრთხეების შინაარსიდან და თავისებურებებიდან გამომდინარე, ეროვ-

ნულ უშიშროებაში გამოიყოფა შემდეგი სახეები (ქვესისტემები): პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, სამხედრო, ეკოლოგიური და სხვ.

უშიშროება უზრუნველყოფილი შეიძლება იყოს, როდესაც ყველა მუქარისა და გამოწვევის მოგერიება, საფრთხეების განეიტრალება ხდება დროულად მიღებული ზომებით ან საკუთრივ ერის მდგრადობის, სტაბილურობისა და სიცოცხლისუნარიანობის წყალობით. საგანგებო ზომების დროულად მიღებისათვის პასუხისმგებელი არიან ეროვნული უშიშროების კომპეტენტური სამსახურები, ხოლო ერის ხანგრძლივი სიცოცხლისუნარიანობისათვის - ქვეყნის კომპეტენტური პოლიტიკური ხელმძღვანელობა.

ტრადიციულად, ეროვნული უშიშროება გულისხმობდა ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობისა და შინაგანი პოლიტიკური სტაბილურობის უზრუნველყოფას, ანუ მისი მოსახლეობისა და საარსებო სივრცის დაცვას, გარეშე მოძალადეთა შემოტევის საფრთხის აცილებას, შინაგანი წესრიგის დამყარებას. შესაბამისად, ეროვნული უშიშროების პრობლემა ბუნებრივად წყდებოდა ქვეყნის ძალოვანი სტრუქტურების გაძლიერებისა და მათი ეფექტური ორგანიზაციის ფორმებით.

დღევანდელ რეალობაში უშიშროების ცნების შინაარსი მნიშვნელოვნად შეიცვალა: ცხოვრებამ წინ წამოსწია უშიშროების არასამხედრო ასპექტები; გამოვლინდა მათი გადამწყვეტი მნიშვნელობა გარანტიათა იმ სისტემაში, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის ყოფის უშიშროებას.

ქვეყნებში, სადაც ლიბერალურ ღირებულებებზე მაღლა დგას სახელმწიფო აღმშენებლობისა და მისი ინსტიტუტების გაძლიერების ინტერესები, ჩვეულებრივ ხმარებაშია სხვადასხვა დონის ცნებებად მიჩნეული, სხვადასხვა შინაარსის მქონე ტერმინები: „სახელმწიფო უშიშროება“ და „ეროვნული უშიშროება“, მაგრამ წინა პლანზე აყენებენ არა ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის პრობლემას, არამედ სახელმწიფო უშიშროებისას. ეს უკანასკნელი მიჩნეულია სახელმწიფო ინსტიტუტებისა და საზოგადოებრივი ურთიერთობების სიმყარის გარანტად. სახელმწიფო უშიშროების უზრუნველყოფისათვის არსებობს პოლიტიკური პოლიციის ძლიერი ქსელი, ხოლო სახელმწიფო უშიშროების დაწესებულობების დარღვევა კვალიფიცირდება ყველაზე მძიმე დანაშაულად. ლიბერალური დემოკრატიის საზოგადოებაშიც არსებობს ცნება ,,სახელმწიფო უშიშროება“, მაგრამ ამ საზოგადოებაში გამოკვეთილია კონსტიტუციის ცვლილების დემოკრატიული წესი, ეს კი იმას ნიშნავს, რომ გამოირიცხება პოლიტიკური სისტემის შესაცვლელად არალეგალური საქმიანობა. აქ პოლიტიკური პოლიცია იცავს საზოგადოებასა და სახელმწიფოს პოლიტიკური ექსტრემიზმისაგან. ლიბერალური დემოკრატიის საზოგადოებაში ერთი დონის ცნებებად ითვლება ტერმინები „სახელმწიფო უშიშროება“ და „ეროვნული უშიშროება“.

ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის სისტემა იქმნება და ვითარდება კონსტიტუციისა და სხვა ნორმატიულ - სამართლებრივი აქტების შესაბამისად. ამ სისტემის საფუძველს შეადგენს ეროვნული უშიშროების უზრუნველ-

ყოფის ორგანოები და საშუალებები, რომლებიც ეროვნული უშიშროების უზრუნველსაყოფად ახორციელებენ პოლიტიკურ, სამართლებრივ, ორგანიზაციულ, ეკონომიკურ, სამხედრო და სხვა ხასიათის ზომებს.

2. ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის ერთიანი სისტემის შემადგენელი სახეების (ქვესისტემების) კლასიფიკაცია

დღეისათვის განსაკუთრებულად აქტუალურია საქართველოს ეროვნული უშიშროების სისტემისა და მისი სახეების (ქვესისტემების) კრიტერიუმების (ინდიკატორების, მაჩვენებლების) განსაზღვრის პრობლემა. ეს განპირობებულია ეროვნული უშიშროების სხვადასხვა საკითხზე ქვეყანაში არსებული შეხედულებების ალტერნატიულობით, მაგალითად, საგარეო მუქარების, კრიზისების, საფრთხეებისა და რისკებისაგან საქართველოს დაცულობის დონის შეფასებაში და სხვ.

სახელმწიფო, როგორც ცნობილია, არის ერთიანი საზოგადოებრივი ორგანიზმი - მთლიანი სისტემა, რომლის შემადგენელია მრავალი ქვესისტემა, მაგალითად, პოლიტიკური, ეკონომიკური, საკანონმდებლო, სოციალური, სულიერი ცხოვრების და ა. შ. . თითოეულ მათგანს გააჩნია საკუთარი სპეციფიკური ინტერესების სისტემური სფერო, რომელიც შეიძლება ზოგჯერ წინააღმდეგობაში აღმოჩნდეს ძირითად მატერიალურ და სულიერ ღირებულებებთან. ამ წინააღმდეგობებმა შეიძლება შექმნან საფრთხეების წყაროები არა მარტო ქვესისტემების ურთიერთობების სფეროსათვის, არა-

მედ მთლიანად ქვეყნის უშიშროებისათვის, ადამიანისა და საზოგადოების სასიცოცხლო ინტერესების მთელი კრებსი-სათვის. იმისათვის, რომ შეიქმნას ამ პროცესებზე თვალის მიდევნების, მათი ეფექტურად მართვისა და მათზე მიზანმი-მართული ზემოქმედების ობიექტური შესაძლებლობა, სახე-ლმწიფომ მთელი ამ ურთიერთობების კლასიფიკაცია უნდა მოახდინოს ჯგუფებად, რომელთაც ექნებათ საკუთარი არსებითი მახასიათებლები, განვითარების საკუთარი კანონ-ზომიერებანი და დაექვემდებარებიან სისტემურ, პრობლე-მურ ანალიზს. აქედან წარმოიქმნება უშიშროების სფეროში მთლიანი ურთიერთობების კლასიფიკაციის აუცილებლობაც მის გარკვეულ ქვესისტემებად. მუდმივი თვალის მიდევნება, ამ პროცესების შესწავლა თითოეულ ცალკე აღებულ ქვესის-ტემაში იძლევა შესაძლებლობას, ერთდროულად გამოვლინ-დეს ის წინააღმდეგობანი, რომელთაც შეუძლიათ ხელი შეუწყონ საფრთხის ფორმირებას, მათ შორის - მის ყველაზე საშიშ ფორმებში.

საქართველოს ეროვნული უშიშროების უზრუნველყო-ფის ერთიანი სისტემის სანდოობას განსაზღვრავს მისი შემა-დგენელი სტრუქტურული ქვესისტემების (სახეების) კანონ-ზომიერ განლაგებასა და ურთიერთკავშირზე დამყარებული სისტემური გამართულობა და წესრიგი.

ინფორმაციული ეპოქის დადგომამდე მსოფლიოში საუკეთესოდ იყო შესწავლილი **სამხედრო-თავდაცვითი უშიშროების** კრიტერიუმები. სამხედრო-თავდაცვითი უშიშ-როების უზრუნველყოფისას ხანგრძლივი დროის განმავლო-ბაში გამოიყენება სამხედრო (საბრძოლო) ძლიერებისა და

პოტენციალის მაჩვენებელთა სისტემა, მათი სხვადასხვა სახის კომპონენტი, რომლებიც მსოფლიო, რეგიონული და ლოკალური ომებისა და სამხედრო კონფლიქტების თეორიას ეფუძნება (სახელმწიფოს სამხედრო-ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური შესაძლებლობების, სამობილიზაციო რეზერვების, სამხედრო მომზადების დონის, შეიარაღებისა და სამხედრო ტექნიკის რაოდენობისა და ხარისხის, ქვეყნის მოსახლეობისა და შეიარაღებული ძალების მორალურ-ფსიქოლოგიური მდგრადობის, მეთაურთა კადრების მომზადების, სამხედრო დოქტრინისა და სამხედრო თეორიის დამუშავების დონისა და სხვა პარამეტრების შეფასებისათვის).

სამხედრო უშიშროება კომპლექსური სიდიდეა. ის სპეციფიკური ფორმით თავის თავში ახდენს სახელმწიფო მშენებლობის ყველა მხარის აკუმულირებას. მის განმტკიცებაში ამა თუ იმ ფორმით მონაწილეობა უნდა მიიღოს ყველა მოქალაქემ, ქვეყნის ყველა დაწესებულებამ და ორგანიზაციამ. სამხედრო უშიშროების სპეციფიკაა ის, რომ სამხედრო ძალის საშუალებებით უზრუნველყოფს ეროვნული უშიშროების ინტერესებს. სამხედრო უშიშროების საგარეო ასპექტი ასახავს ერის უნარს, დაუპირისპირდეს და შეაკავოს უცხოეთიდან სამხედრო ძალების ზემოქმედება. ეს ითვალისწინებს თანამედროვე შეიარაღებული ძალების ყოლას, კოლექტიური ან საყოველთაო უშიშროების სისტემის ფორმირებას, ამა თუ იმ სამხედრო-პოლიტიკურ კავშირებში შესვლას.

ინფორმაციულ ეპოქაში, ახალი თაობის ომის წარმოქმნასთან ერთად, თანდათან იშლება და თითქმის შეუმჩნე-

ველი ხდება ზღვარი ომსა და პოლიტიკას, ჯარისკაცსა და სამოქალაქო პირს, მშვიდობასა და კონფლიქტს, ბრძოლის ველსა და უშიშროების უზრუნველყოფას შორის. ფრონტის ხაზი, როგორც ასეთი, ფაქტობრივად, აღარ არსებობს. ამ თაობის ომში სახელმწიფო კარგავს ომზე მონოპოლიას და შეიძლება აღარც კი წარმოადგენდეს მხარეს; მთელი მსოფლიოს მასშტაბით, მხარე იყოს, მაგალითად, ტერორისტული ორგანიზაცია და სხვ.

თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვამ სამხედრო საფრთხე კიდევ უფრო „გაასაშიშროვა“. შედეგად, იცვლება ტრადიციული დამოკიდებულება ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობასა და მის სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას შორის. ადრე, სუსტი საერთაშორისო გარანტიების სისტემების პირობებში, ქვეყნის ძლიერი თავდაცვისუნარიანობა დამოუკიდებლობის შენარჩუნების ძირითადი და აუცილებელი საშუალება იყო. შესაბამისად, სამხედრო იარაღის გაზრდილი ძალის პირობებში, ძალისმიერი ზიანი საქართველოსთვის (ცხადია, მსგავსი სხვა პატარა ქვეყნებისთვისაც) დიდი საშიშროების შემცველია; ამის გამო საქართველო დამოკიდებულია იმ საერთაშორისო ნორმათა სისტემებზე, რომლებიც პოტენციურ აგრესორებზე შემაკავებლად ზემოქმედებს (ხშირად იგი პოლიტიკური და ეკონომიკური უფროა, ვიდრე - სამხედრო).

საქართველოს უნდა გააჩნდეს აუცილებელი სამხედრო სიძლიერე, შეთავსებადი და თანაზომადი მის გეოპოლიტიკურ მდგომარეობასთან, მის როლთან რეგიონსა და მსოფლიოში. სამხედრო მზადყოფნას ჯერ კიდევ არ დაუკარგავს

მნიშვნელობა, თუმცა მისი ხვედრითი წონა უშიშროების უზრუნველყოფაში თანდათან იცვლება, რადგან სამხედრო ძალადობის წინააღმდეგ მიმართულ საერთაშორისო ნორმების გაძლიერებას კიდევ ერთი განსაკუთრებული შედეგი აქვს: დიდი პოლიტიკური ფასის გამო საერთაშორისო ურთიერთობაში აშკარა ინტერვენცია სულ უფრო ნაკლებად დასაშვები ხდება. ამიტომაც აძლიერებს ჩვენი მოწინააღმდეგე (მაგალითად რუსეთიც გამოდგება) შიდაპოლიტიკურ კურსზე ზეწოლას ქვეყანაში არსებული სეპარატისტული და ოპოზიციური ძალების გარედან პოლიტიკური და მატერიალური (მათ შორის - სამხედრო) მხარდაჭერის გზით.

პოლიტიკური უშიშროების არსი მდგომარეობს ქართველი ერისა და მის მიერ შექმნილი სახელმწიფო ინსტიტუტების უნარში, მხოლოდ თვითონ გადაწყვიტონ სახელმწიფო მოწყობის საკითხები, დამოუკიდებლად გაატარონ საშინაო და საგარეო პოლიტიკა პიროვნებისა და საზოგადოების ინტერესების სასარგებლოდ. პოლიტიკურ უშიშროებაში ივარაუდება სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობების სისტემის ჩარჩოებში მდგრადი პოლიტიკური სუვერენიტეტისა და საზოგადოების პოლიტიკური სტაბილურობის არსებობა, რომელიც მიიღწევა პოლიტიკური სისტემის ფორმირებით და რომელმაც უნდა უზრუნველყოს პიროვნების პრიორიტეტულობაზე დაყრდნობით სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების ინტერესთა ბალანსი. როგორც პირველის, ისე მეორის არარსებობა გარდაუვლად დაანგრევს ქვეყნის პოლიტიკურ უშიშროებას.

პოლიტიკური უშიშროების უზრუნველსაყოფად უნდა იყოს მიღწეული მდგომარეობა, როდესაც პოლიტიკურ პლურალიზმსა და მასთან დაკავშირებულ ბრძოლას არ აქვს სახელმწიფოს (საზოგადოების) არსებობის საფუძვლების დამანგრეველი ანტაგონისტური ხასიათი.

პოლიტიკური უშიშროების ობიექტი ქვეყნის პოლიტიკური სისტემაა, აგრეთვე - მისი ცალკეული კომპონენტები - სახელმწიფო და საზოგადოება. პოლიტიკური უშიშროების მიზანია მთელი პოლიტიკური სისტემისათვის მისი სტაბილურობის, კონსტიტუციური წყობილების, როგორც საზოგადოების პოლიტიკური ინსტიტუტების, ერთობლიობის დაცვა; სახელმწიფოსათვის - სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა და პოლიტიკური რეჟიმისა და ინსტიტუტების ლეგიტიმურობის უზრუნველყოფა; საზოგადოებისათვის - სამოქალაქო მშვიდობის დაცვა და განმტკიცება, კონფლიქტების შეკავება, რათა ის შეიარაღებულ შეტაკებაში არ გადაიზარდოს, მოქალაქეთა პოლიტიკური უფლებებისა და თავისუფლებების უზრუნველყოფა და არა, მაგალითად, სოციალური, ეკონომიკური და სხვა უფლებებისა, რომლებიც სოციალური უშიშროების პრეროგატივაა.

ნეგატიური ფაქტორებია, როდესაც შეიძლება მუქარა გადაიზარდოს ან რისკის დონემდე დავიდეს; საგარეო და საშინაო პირობები და სოციალური სუბიექტების მოქმედება, რომლებიც აფერხებენ პოლიტიკური უშიშროების მითითებული მიზნების განხორციელებას: ესაა მცდელობა, ზეწოლა მოახდინონ ქვეყნის პოლიტიკურ ხელმძღვანელობაზე გარედან იძულების - ეკონომიკური, სამხედრო-ძალადობრივი და

ინფორმაციული მეთოდებით; შიდაპოლიტიკური ხასიათის კრიზისები - პოლიტიკური რეჟიმის დელეგიტიმაცია, სეპარატიზმი, სახელმწიფო მმართველობის სისტემის მუშაობის შეუთანხმებლობა, სახელმწიფოს მიერ გატარებული პოლიტიკის ეფექტიანობის შემცირება, რომელთაც მოცემული პოლიტიკურად ორგანიზებული საზოგადოების კონსტიტუციური წყობილების ძალადობრივი შეცვლის მიზნით შეუძლიათ კონფლიქტების გამოწვევა და ცალკეულ რეგიონებად ქვეყნის დაშლა.

ეკონომიკურ ასპექტს ეროვნული უშიშროების სტრუქტურაში ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი უკავია. რასაც განაპირობებს ეკონომიკის ის დიდი მნიშვნელობა, რომელიც უკავია მას სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო უშიშროების უზრუნველყოფაში, შესაბამისად - მიუთითებს ეფექტური ეროვნული სტრატეგიის განვითარების დასაბუთებისა და რეალიზაციის პრობლემისადმი ყურადღების გამახვილების საჭიროებაზე. აუცილებელია ქვეყანას ჰქონდეს ეკონომიკური უშიშროების კონცეფციის სტრატეგიული დოკუმენტი, რომელშიც უნდა იყოს განსაზღვრული ეკონომიკური უშიშროების სახელმწიფო სტრატეგიის მიზნები და ობიექტები, მუქარების ხასიათი, ფორმულირებული ეკონომიკის მდგომარეობის კრიტერიუმები და პარამეტრები, ეკონომიკური უშიშროების უზრუნველსაყოფად მიმართული გაწერილი ეკონომიკური პოლიტიკის მექანიზმები და ზომები და სხვ. ეკონომიკური უშიშროების პრობლემებისადმი ასეთი ყურადღება აიხსნება რიგი მიზეზებით, უმთავრესი კი

ისაა, რომ ეკონომიკურ მდგომარეობას პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის ეროვნული უშიშროებისათვის.

როგორც მსოფლიო გამოცდილება გვიჩვენებს, ეკონომიკური უშიშროების უზრუნველყოფა არის გარანტია წარმატების მიღწევის; ქვეყნის დამოუკიდებლობის, საზოგადოების სტაბილურობისა და სიცოცხლისუნარიანობის პირობა. ასეთია ზოგადი წესი, ამიტომ ეკონომიკური უშიშროების უზრუნველყოფა მოიაზრება მნიშვნელოვანი ნაციონალური პრიორიტეტების ნუსხაში. ეკონომიკური უშიშროება არის პირობებისა და ფაქტორების, სტაბილურობისა და მდგრადობის ერთობლიობა, მუდმივად განახლებისა და თვითსრულყოფის უნარი. ეკონომიკური უშიშროება არის მდგომარეობა, როდესაც ხალხს შეუძლია გარედან ჩარევის გარეშე განსაზღვროს საკუთარი ეკონომიკური განვითარების გზები და ფორმები.

ეკონომიკური უშიშროება ორგანულადაა ჩართული ქვეყნის უშიშროების სისტემის ისეთ ჩამონათვალში, როგორებიცაა: ქვეყნის საიმედო თავდაცვისუნარიანობის უზრუნველყოფა, საზოგადოებაში სოციალური მშვიდობის შენარჩუნება, ეკოლოგიური უბედურებებისაგან დაცვა. აქ ყველაფერი ურთიერთკავშირშია, ერთი მიმართულება ავსებს მეორეს: ვერ იქნება უზრუნველყოფილი სამხედრო უშიშროება სუსტი და არაეფექტური ეკონომიკის დროს, ისევე როგორც ვერ იქნება არც სამხედრო უშიშროება, არც ეფექტური ეკონომიკა სოციალური კონფლიქტებით გაპარტახებულ საზოგადოებაში. ამ ხაზგასმულ ურთიერთკავშირში უნდა

გავითვალისწინოთ, რომ მასში გადამწყვეტი, საბაზისო როლი ეკონომიკურ უშიშროებას ენიჭება.

ფუნქციური თვალსაზრისით, ეკონომიკური უშიშროება არის ეროვნული ეკონომიკის უნარი, უზრუნველყოს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს სოციალურ-ეკონომიკური და სამხედრო-პოლიტიკური სტაბილურობა, აგრეთვე, პიროვნების ეკონომიკური მდგომარეობის მდგრადობა შიდა და საგარეო საფრთხეების პირობებში.

ეკონომიკური უშიშროების სამი უმნიშვნელოვანესი ზოგადი ელემენტია: 1. ეკონომიკური დამოუკიდებლობა (შეუზღუდაობა სამეურნეო-ეკონომიკური გადაწყვეტილებების მიღებისა და შესრულებისას, რომელიც ქმნის ეკონომიკურ პირობებს მოცემული ქვეყნის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ინტერესების განხორციელებისათვის); 2. ეროვნული ეკონომიკის სტაბილურობა (მათ შორის - ბრძოლა კრიმინალურ სტრუქტურებთან ეკონომიკაში, სოციალური ძვრების თავიდან აცილება და სხვ.); 3. თვითგანვითარებისა და პროგრესის უნარი.

სტრუქტურული თვალსაზრისით, ეკონომიკური უშიშროება არის იმ პირობებისა და ფაქტორების ერთობლიობა, რომლებიც უზრუნველყოფს ეროვნული ეკონომიკის დამოუკიდებლობას, სტაბილურობასა და მუდმივი განახლების უნარს. მოკლედ, ეკონომიკური უშიშროება არის საშინაო და საგარეო პირობების ერთობლიობა, რომლებიც ხელს უწყობს ეროვნული ეკონომიკის ეფექტურ და დინამიკურ ზრდას, მის უნარს, დააკმაყოფილოს საზოგადოების, სახელმწიფოს, ინდივიდის მოთხოვნილებები, უზრუნველ-

ყოს კონკურენტუნარიანობა საერთაშორისო ბაზარზე, გარანტირებული დაცვა სხვადასხვა სახის მუქარებისა და დანაკარგებისაგან.

ეკონომიკური კავშირების ზრდამ და გლობალურმა ეკონომიკურმა სისტემამ შეიძლება ბევრ ქვეყანას გარკვეული საფრთხე შეუქმნას. ეს განსაკუთრებით ეხება საქართველოს მსგავს განვითარებად პატარა ქვეყნებს, რომელთა კონკურენტუნარიანობა საერთაშორისო ბაზარზე ძალზე დაბალია, ხოლო პოლიტიკური და ეკონომიკური მანევრის შესაძლებლობები - მეტად მწირი. მდიდარ ქვეყანათა სავაჭრო ბლოკების შექმნასთან ერთად, მათი მდგომარეობა კიდევ უფრო უმწეო ხდება.

გარდა ამისა, საქართველოს ემუქრება სხვა გამიზნული ეკონომიკური საფრთხეებიც. მაგალითად, პოლიტიკური ზეწოლის ისეთი საშუალებები, როგორიც არის მტრული სახელმწიფოს მიერ საქართველოს წინააღმდეგ ეკონომიკური სანქციების გამოყენების პრაქტიკა. გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ცალკეული ქვეყნების წინააღმდეგ კოლექტიურ ეკონომიკურ სანქციებს იშვიათად მოაქვს სასურველი შედეგი; ამავე დროს, რომელიმე დიდი სახელმწიფოს ეკონომიკური მუქარა მისი გავლენის ქვეშ მყოფი პატარა ქვეყნის მიმართ უმეტეს შემთხვევაში ეფექტურია.

ეკონომიკური უშიშროების საკითხის განხილვისას გვერდს ვერ ავუვლით **ტექნოლოგიურ უშიშროებას**, რომელიც მისი მნიშვნელოვანი შემადგენელია. ინფორმაციულ ეპოქაში ეკონომიკური განვითარების გადამწყვეტ ფაქტორად იქცა ტექნოლოგიური უპირატესობა და ამ უპირატესობის

დაცვა, როგორც წარმატების მიღწევის აუცილებელი პირობა საკონკურენციო ბრძოლაში. ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილია ტექნოლოგიური პოლიტიკა, ხოლო ტექნოლოგიური პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი ელემენტია ქვეყნის ტექნოლოგიური უშიშროების უზრუნველყოფა.

ეროვნული ტექნოლოგიური უშიშროების არსი მდგომარეობს ქვეყნის სამეცნიერო-ტექნიკური და სამრეწველო პოტენციალის განვითარების უკიდურესად დასაშვებ მინიმალურ დონეზე შენარჩუნებაში, რომელიც საშინაო და საგარეო პირობების მკვეთრად გაუარესების შემთხვევაში უზრუნველყოფს ეროვნული ეკონომიკის გადარჩენას საკუთარი ინტელექტუალური და ტექნოლოგიური რესურსების გამოყენების ხარჯზე, რაც გარანტია იქნება სახელმწიფოს, როგორც დამოუკიდებელი ეკონომიკური ერთეულის არსებობისა და თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებისა. თუ იქნება ტექნოლოგიური უშიშროების საკმარისი დონე, მაშინ სახელმწიფოში უახლესი ტექნოლოგიების შექმნისა და გავრცელების პროცესი საშინაო და საგარეო სიტუაციის ყველაზე არახელსაყრელი სცენარით განვითარების შემთხვევაშიც კი განხორციელდება.

ინფორმაციულ ეპოქაში, თანამედროვე ეტაპზე, ქვეყნის ეროვნული უშიშროების განმტკიცების უმნიშვნელოვანეს კომპონენტად იქცა **ინფორმაციული უშიშროება.** ინფორმაციული უშიშროება, როგორც საქმიანობის სახე და კვლევის საგანი, გაჩნდა სულ ახლახან, XX საუკუნის უკანასკნელ ათწლეულში, როდესაც სახელმწიფოებმა სხვადასხვა ომისა და შეიარაღებული კონფლიქტების დროს მოწინააღმდე-

გეების მიმართ თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიების ფართოდ გამოყენება დაიწყეს

უნდა აღინიშნოს, რომ 21–ე საუკუნემდე წარმოებული ინფორმაციული ომი ძირითადად გულისხმობდა საინფორმაციო–ფსიქოლოგიურ ომს. ამის ნათელი მაგალითია 1946-1991 წლებში ორ ზესახელმწიფოს (აშშ-სა და სსრკ-ს) და ორ მსოფლიო სისტემას (ორ სოციალურ-პოლიტიკურ ფორმაციას, სოციალიზმსა და კაპიტალიზმს) შორის წარმოებული საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური ომი. ეს იყო კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე მასშტაბური მსოფლიო ინფორმაციული ომი, რომელშიც საბჭოთა კავშირი და მასთან ერთად სოციალისტური სისტემაც დამარცხდა. ცხადია, ეს განაპირობა სხვა ობიექტურმა ფაქტორებმაც (ეკონომიკურმა, იდეოლოგიურმა და სხვ.). მაგალითად, პირველი მსოფლიო ინფორმაციული ომიდან ცნობილია ყველაზე გამოკვეთილი ფიგურა, აშშ-ის პრეზიდენტი ***რონალდ რეიგანი*** (Ronald Reagan, 1911-2004), საბჭოთა კავშირისა და სოციალისტური სისტემის წინააღმდეგ წარმატებით წარმოებული, დროის შესაბამისი საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური ომით. შემდგომში ახალი ტექნოლოგიების განვითარებამ დაბადა ინფორმაციული ომის ახალი შემადგენელი - კიბერომი. შესაბამისად, 21–ე საუკუნეში ტერმინი „ინფორმაციული ომი“ კომპლექსში გულისხმობს ორ ძირითად შემადგენელს: საინფორმაციო-ფსიქოლოგიურ ბრძოლას (ფართო გაგებით, ომს) და კიბერბრძოლას (ომს). მეორე, ანუ კიბერბრძოლა (კიბერომი) ახალი ტექნოლოგიებისა და ინტერნეტის პირმშოა. მან კიდევ უფრო გაამდიდრა და სრულყოფილი გახადა

თანამედროვე ინფორმაცული ომის წარმოება. იმისათვის, რათა ადვილად განვასხვაოთ პირველი მეორისაგან, **პირველს** ვუწოდოთ **საინფორმაციო–ფსიქოლოგიური ომი,** ანუ მარტივად რომ ვთქვათ, ესაა მასმედიით წარმოებული მიზანმიმართული პროპაგანდა, **მეორეს კი** ვუწოდოთ **კიბერომი,** ანუ, ასევე მარტივად რომ გადმოვცეთ, ინტერნეტის მეშვეობით განხორციელებული შეტევები ინფორმაციული ტექნოლოგიების ინფრასტრუქტურაზე.

ტექნოლოგიების სულ უფრო მზარდი და მაღალ დონეზე განვითარების კვალობაზე, სახელმწიფოების მიერ წარმოებულ ინფორმაციულ ომში თანდათან წინა პლანზე წამოიწია კიბერომმა,[2] შესაბამისად, კიბერუშიშროებისა[3] (რომლის განზომილებებია: პოლიტიკური დონე; სამხედრო დონე; ეკონომიკური დონე; ტექნიკური დონე; სამოქალაქო საზოგადოება; მოქალაქეები) და კიბერუსაფრთხოების[4] უზრუნველყოფის პოლიტიკამ.[5]

---

[2] მაგალითად, ნატოს გენერალურმა მდივანმა ***იენს სტოლტენბერგმა*** (Jens Stoltenberg) აღნიშნა: თანამედროვე გამოწვევები ითხოვს, ვაღიაროთ, რომ კიბერშეტევები და მათგან დაცვა ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც თავდაცვა ხმელეთზე, ზღვასა და ჰაერში.

[3] ტერმინი „კიბერუშიშროება“ გამოიყენება იმ შემთხვევაში, თუ საფრთხის (საშიშროების) გაუვნებელყოფა (თავიდან არიდება) მოითხოვს სოციალურ-პოლიტიკურ საქმიანობას, სოციალურ-პოლიტიკური ხასიათის ღონისძიებათა დასახვასა და განხორციელებას (პოლიტიკის შემუშავება, კონცეფცია, დაგეგმვა და სხვ.), ანუ დაკავშირებულია ადამიანის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს სოციალურ-პოლიტიკურ საქმიანობასთან.

[4] ტერმინი „კიბერუსაფრთხოება“ გამოიყენება, მაგალითად, მაშინ, როდესაც სისტემებისათვის, ქსელებისა და კომპიუტერებისათვის

ზოგადად, ინფორმაციული უშიშროება გულისხმობს ინფორმაციულ სფეროში ქვეყნის ეროვნული ინტერესების დაცულობას რასაც განსაზღვრავს პიროვნების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ბალანსირებული ინტერესების ერთობლიობა. კაცობრიობის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფის გარეშე სახელმწიფოს არ უნდა ჰქონდეს ეკონომიკურ, სამხედრო-პოლიტიკურ სფეროებში წარმატების მიღწევის იმედი; იგი ვერ მოიპოვებს სტრატეგიულ და ტაქტიკურ უპირატესობას, რათა უფრო მოქნილად დაარეგულიროს ეკონომიკური დანახარჯები თანამედროვე შეიარაღებასა და სამხედრო ტექნიკის განვითარებაზე; ასევე ვერ შეინარჩუნებს უპირატესობას მთელ რიგ მოწინავე ტექნოლოგიებზე, რომლებიც გადამწყვეტია განვითარებისა და ლიდერობისათვის ბრძოლაში და სხვ.

საქართველოს ინფორმაციული უშიშროებისათვის საფრთხე (საშიშროება) შეიძლება იკვეთებოდეს სხვადასხვა დონეზე. მაგალითად, სახელმწიფო დონეზე, როდესაც

საფრთხის (საშიშროების) გასაუვნებელყოფად (თავიდან ასარიდებლად) ხდება ორგანიზაციულ-ტექნიკური, აპარატულ-პროგრამული, პროფილაქტიკური და სხვა ღონისძიებების დასახვა-განხორციელება.

[5] 2015 წელს მიღებულ იქნა საქართველოს კანონი „ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის დაგეგმვისა და კოორდინაციის წესის შესახებ“. მუხლი 11-ის მიხედვით, ინფორმაციული უშიშროების სფერო მოიცავს მხოლოდ კიბერუშიშროების საკითხებს, სამწუხაროდ, არაფერია ნათქვამი საინფორმაციო-ფსიქოლოგიურ ომზე, რასაც მოწინააღმდეგე ასე ეფექტურად აწარმოებს ჩვენ წინააღმდეგ.

მტრული სახელმწიფო თავის სასარგებლოდ ახდენს მიზან-მიმართული საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური ზემოქმედების ორგანიზებას საქართველოს უმაღლესი პოლიტიკური ხელმძღვანელობის მიერ გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესზე. ასევე, როდესაც მისი ქმედება მიმართულია საქართველოს პოლიტიკურ და კულტურულ ცხოვრებაზე ყოველმხრივი ზემოქმედებისათვის საზოგადოების ეროვ-ნულ-სახელმწიფოებრივი საფუძვლების მორყევის, სახელ-მწიფო მმართველობის სისტემაში შეღწევისა და სხვა ამოცა-ნების გადაწყვეტის მიზნით.

საქართველოს ინფორმაციული უშიშროების საფრთ-ხეებს (საშიშროებებს) შეიძლება მივაკუთვნოთ: მოწინააღ-მდეგის მიერ მონოპოლიის მოპოვება ქვეყანაში ინფორ-მაციის ფორმირების, მიღებისა და გავრცელების სფეროში; საზოგადოებრივი ცხოვრების სულიერი, პოლიტიკური და ეკონომიკური სფეროების საზღვარგარეთის საინფორმაციო სტრუქტურებზე დამოკიდებული მდგომარეობა; ინფორმა-ციით მანიპულირება (დეზინფორმაცია, ინფორმაციის დაფა-რვა ან დამახინჯება); ქვეყნის სახელმწიფო პოლიტიკის საინფორმაციო უზრუნველყოფის მცირე შედეგიანობა; თანა-მედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიების სფეროში ქვეყნის დამოკიდებული მდგომარეობა; ტექნოლოგიური ჩამორჩენა და სხვ. მოკლედ, სუსტი სახელმწიფოებისათვის მუდმივად არსებობს მუქარა მოწინააღმდეგის მიერ სახელმწიფოებრივ, საზოგადოებრივ და ინდივიდუალურ დონეებზე გადაწყვე-ტილებათა მიღების პროცესებში ჩარევისა, რაც შეიძლება გახდეს ქვეყანაში პოლიტიკური ინსტიტუტებისა და კონკრე-

ტული პოლიტიკური მოღვაწეების დელეგიტიმაციის, ეთნიკური ურთიერთობის, სახელმწიფო ცენტრსა და რეგიონებს შორის დესტაბილიზაციის, სახელმწიფო მმართველობის დეზორგანიზაციისა და სხვ. წყარო.

ეროვნული უშიშროების სტრუქტურაში ერთ-ერთი საკვანძო ადგილი უჭირავს **ეკოლოგიურ უშიშროებას**. დღეს ობიექტურ აუცილებლობად იქცა ეკოლოგიური უშიშროების უზრუნველსაყოფად სახელმწიფოს საქმიანობა, ხოლო მიწიერი ცივილიზაციის გადარჩენის მოთხოვნილებად სხვადასხვა სპეციალობის მეცნიერთა საგულდაგულო ექსპერტიზის საფუძველზე მისი აქტივაცია. საქართველოში ამ მიმართულებით საქმიანობის გაღრმავება განპირობებულია, პირველ ყოვლისა, ზოგადსაკაცობრიო ფასეულობების პრიორიტეტულად აღიარებით, მათ შორის გამოირჩევა ადამიანის კონსტიტუციური უფლება სასიკეთო ეკოლოგიურ გარემოზე (ეკოლოგიურ უსაფრთხოებაზე). ამას მოითხოვს საქართველოს კონსტიტუციის მუხლი 29, გარემოს დაცვის უფლება: 1. ყველას აქვს უფლება ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში, ისარგებლოს ბუნებრივი გარემოთი და საჯარო სივრცით. ყველას აქვს უფლება დროულად მიიღოს სრული ინფორმაცია გარემოს მდგომარეობის შესახებ. გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობის უფლებას უზრუნველყოფს კანონი. 2. ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით გარემოს დაცვა, ბუნებრივი რესურსებით რაციონალური სარგებლობა და მდგრადი ეკოლოგიური განვითარება უზრუნველყოფილია კანონით. ეკოლოგიური

უშიშროების უზრუნველყოფის ამოცანა ნაკარნახევია პიროვ-ნების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ინტერესების დაცვის აუცილებლობით. მას შემდეგ, რაც 1999 წელს საქართველო ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყანა გახდა, მას დაეკისრა მოქალაქეთა ეკოლოგიური უზრუნველყოფის სფეროში გარკვეული მოვალეობები და ეკოლოგიური პოლიტიკის სტრატეგიის განსაზღვრა.

ცნება ,,ეკოლოგიური უშიშროება'' სხვადასხვა რედაქ-ციით გადმოიცემა. სამეცნიერო შრომებში ავტორთა ერთი ნაწილი ეკოლოგიურ უშიშროებას მოიაზრებს გარემოს დაც-ვის შემადგენელ ნაწილად, მეორენი მათ შორის ტოლობას სვამენ, მესამენი ეკოლოგიური უშიშროების შინაარსში გულისხმობენ არა მარტო გარემოს დაცვას, არამედ გარემოს რაციონალურ გამოყენებას, აღწარმოებასა და ხარისხის ამაღ-ლებას და სხვ. ეკოლოგიური უშიშროების კონცეფცია უნდა შემუშავდეს სახელმწიფოს საქმიანობის სამართლებრივად რეგულირების მეცნიერულად დასაბუთებული შესაბამისი პრინციპებისა და ნორმების დახმარებით. გამომდინარე არსებული განსაზღვრებების ანალიზიდან, ეკოლოგიურ უშიშროებაში უნდა ვიგულისხმოთ: არსებობის ისეთი პირო-ბების შექმნა, რომლებიც უზრუნველყოფს მოქალაქეთა, სახე-ლმწიფოსა და საზოგადოების სოციალურად მნიშვნელოვანი ინტერესების, ასევე ბუნებრივი გარემოს, რესურსების დაცუ-ლობას ბიოსფეროს ნებისმიერი ეკოლოგიურად არახელსაყ-რელი ზემოქმედებისაგან, რომელმაც შეიძლება შეუქმნას საფრთხე ადამიანებს, ეკოსისტემის მდგრად განვითარებასა და ფუნქციონირებას, ზოგადად, კაცობრიობის არსებობას.

ეკოლოგიური უშიშროებისა და მდგრადი განვითარების კრიტერიუმები უპირატესად საერთაშორისო ორგანიზაციებში (გაეროს პოლიტიკური კოორდინაციისა და მდგრადი განვითარების დეპარტამენტი, გაეროს მდგრადი განვითარების შესახებ კომისია, გარემოს პრობლემების შესახებ სამეცნიერო კომიტეტი და სხვ.) განიხილება, რაც ეკოლოგიური კრიზისის გლობალური ხასიათით და, შესაბამისად, ეკოლოგიური უშიშროების მიზნებითაც აიხსნება. გაეროს დაწესებულებათა ჩარჩოებში შემუშავდა ინდიკატორები საერთაშორისო და ეროვნულ დონეებზე.

სოციალური უშიშროება - მოსახლეობის სხვადასხვა (სოციალური, ტერიტორიული, კონფესიური და სხვ.) ჯგუფის მდგომარეობა და განვითარების ტენდენცია, რომლის დროსაც ძირითადი მასა კმაყოფილია საკუთარი სოციალური სტატუსით, ანდა აღიქვამს მას როგორც აუცილებელ მოცემულობას, ხოლო მათ შიგნით და მათ შორის ურთიერთობები ატარებს არაკონფრონტაციულ ხასიათს. უსაფრთხოა საზოგადოება, რომელშიც მეფობს სოციალური პარტნიორობა, ეროვნებათშორისი მშვიდობა და სამოქალაქო თანხმობა. ამგვარი საზოგადოების შექმნა ითვალისწინებს: სოციალურად ორიენტირებული ეკონომიკის ფორმირებას, რომელსაც შეუძლია გადალახოს საზოგადოების მკვეთრი პოლარიზაცია; სხვადასხვა სოციალური ჯგუფის მატერიალური და სულიერი მოთხოვნილებების დროულად გამოვლენას და მათზე ეფექტურ რეაგირებას, მათ შორის - კონფლიქტების თავიდან ასაცილებლად, ქვეყნის შიგნით მშვიდობისა და უშიშროების დასაცავად; ერთაშორისი მშვიდობისა და

თანხმობის დამყარებას; საზოგადოების ძირითადი უჯრედის, ოჯახის განმტკიცებას; ოჯახსა და საზოგადოებაში სოციალური სიძნელეების, არასტაბილურობისა და კონფლიქტების ძირითადი წყაროების შემცირებას; სიღარიბის, ალკოჰოლიზმის, ნარკომანიის, ინფექციური და ქრონიკული დაავადებების, ორგანიზებული დანაშაულობებისა და კორუფციის, ტერორიზმის, ეროვნული და რელიგიური ექსტრემიზმის აღმოფხვრას.

სულიერების სფეროში უშიშროება გამოიხატება კულტურული გარემოს დაცვასა და თავისუფალ განვითარებაში. ეს გარემო, ერთი მხრივ, განსაზღვრავს პიროვნებების, ჯგუფების თვითმყოფად ხასიათს, ცხოველმყოფელი ურთიერთობების ფორმებსა და ქცევის ნორმებს, მეორე მხრივ, მათში აკუმულირდება პირობები, რომლებიც აუცილებელია ინდივიდების, სოციალური და ნაციონალური ჯგუფების, მთლიანად საზოგადოების თვითრეალიზაციისათვის.

ამ კონტექსტში უშიშროების ინტერესებისათვის აუცილებელია: დროისა და თაობათა სულიერი კავშირების აღდგენა; ხალხის ზნეობრივი სიჯანსაღის განმტკიცება; ავტორიტეტის ამაღლება ტრადიციული ზნეობრივი ღირებულებებისა: პატრიოტიზმის, კოლექტივიზმის, სოციალური სამართლიანობის და სხვ.; სულიერი და კულტურული ერთიანობის განვითარება, ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი იდეის შემუშავება და განმტკიცება; საზოგადოების ინტელექტუალური პოტენციალის დაცვა და სხვ.

მუდმივი ყურადღების ობიექტებია (ცხადია, ადამიანისა და მოქალაქის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის

პრინციპების გათვალისწინებით) და მოითხოვს მუდმივ ყურადღებას: საზოგადოების საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური გარემო; საინფორმაციო რესურსები (კულტურული, ისტორიული, ეროვნული ღირებულებების, ტრადიციების შესახებ); საზოგადოებრივი ცნობიერების ფორმირების სისტემა (მსოფლმხედველობა, პოლიტიკური შეხედულებები, კულტურული და სულიერი ღირებულებები); საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების სისტემა; პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა მიღების სისტემა; ადამიანის ფსიქიკა და ქცევა.

3. ეროვნული უშიშროების კრიტერიუმები: პრობლემური ასპექტები და ზოგადი თეორიული საფუძველი

თანამედროვე ეტაპზე ეროვნული უშიშროების ერთიან სისტემაში, როგორც აღინიშნა, მოიაზრება მრავალი კომპონენტი: პოლიტიკური უშიშროება (შიდასახელმწიფოებრივ-პოლიტიკური უშიშროება, საგარეო-პოლიტიკური უშიშროება); ეკონომიკური უშიშროება (საფინანსო-საბიუჯეტო უშიშროება, სასურსათო უშიშროება და სხვ.); ენერგეტიკული უშიშროება; სამხედრო უშიშროება; საინფორმაციო უშიშროება; საზოგადოებრივი უშიშროება; ეკოლოგიური უშიშროება; საგანმანათლებლო და სამეცნიერო-ტექნიკური უშიშროება და სხვ.

ქვეყნის განვითარების სპეციფიკიდან და მოცემულ მომენტში წარმოქმნილი ან პოტენციური მუქარებიდან გამომდინარე, ეროვნული უშიშროების შემადგენელ ელემენტებში შეიძლება შედიოდეს სხვა კომპონენტებიც, მაგალითად:

სოციალური უშიშროება; ტექნოლოგიური უშიშროება; ადამიანის უფლებათა დაცვითი და მოქალაქეთა პირადი უშიშროება; ჯანდაცვითი უშიშროება; გენეტიკური უშიშროება; დემოგრაფიული უშიშროება და სხვ. უშიშროების ამ ცალკეულ მიმართულებათა ერთიან სისტემაში ინტეგრირებისათვის საჭიროა ყველა მისი შემადგენელი ნაწილის საერთო კონცეპტუალურ საფუძველზე გააზრება და ერთიანი სტრუქტურული ფორმით წარმოდგენა, ყველა მიმართულებით მართვის პოლიტიკების განსაზღვრა, სისტემის მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის დამუშავება და მართვის ინსტიტუციური უზრუნველყოფა. ამგვარმა პრაგმატულმა ორიენტაციამ უნდა განაპირობოს ყოველი მისი შემადგენელი ნაწილის სტრუქტურა, რომელშიც აისახება შესაბამისი პრობლემური სფეროს ორგანიზაციის რაციონალური საფუძვლები და ძირითადი შემადგენელი ნაწილები:

1. განსახილველი კონკრეტული სფეროს განვითარების ძირითადი სტრატეგიული ორიენტირები;
2. ძირითადი საფრთხეები, რომლებიც ამ სტრატეგიის განხორციელებას შეიძლება დაემუქროს;
3. ინდიკატორთა სისტემა, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელი იქნება შესაბამისი საფრთხეების იდენტიფიკაცია;
4. უშიშროების სისტემის ფორმირებისათვის ხელისუფლების უახლოესი მოქმედების მიზნების განსაზღვრა;
5. უშიშროების მართვის სისტემის ინსტიტუციური მოწყობა:

- უშიშროების სისტემის მართვის პოლიტიკის ფორმირება, რაც გულისხმობს სტრატეგიის ყოველ კონკრეტულ ხიფათთან დაკავშირებით პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღებისა და მისი განხორციელების მექანიზმების, აგრეთვე, ამგვარ გადაწყვეტილებათა მიღებისათვის საჭირო ყველა სახის რესურსის (ინფორმაციული, ინტელექტუალური, მატერიალური და სხვ.) განსაზღვრას;
- მართვის ორგანიზაციული სისტემის ჩამოყალიბება;
- იმ სახელმწიფო (არასახელმწიფო) ინსტიტუტების განსაზღვრა, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ კონკრეტული სფეროს უშიშროება;
- უშიშროების კონკრეტულ სისტემაში პასუხისმგებელი ინსტიტუტების დადგენა;
- ექსტრემალურ სიტუაციებში მოქმედების პროგრამის შემუშავება;
- უშიშროების სისტემის ფუნქციონირების საკანონმდებლო ბაზის დამუშავება.

დიდი მნიშვნელობა აქვს ეროვნული უშიშროებისა და მისი ძირითადი კომპონენტების კრიტერიუმების (ინდიკატორების, მაჩვენებლების) სწორად განსაზღვრის საკითხს. უშიშროების პარამეტრების დამუშავების აქტუალურობა განპირობებულია ქვეყნის სასიცოცხლო ინტერესების დაცვისა და განხორციელების პროცესში შექმნილი მდგომარეობის შეფასების აუცილებლობით, რათა ამ სფეროში

შესაძლებელი იყოს შემდგომი გადაწყვეტილებების მიღება და უშიშროების, საგარეო-პოლიტიკური და თავდაცვითი საქმიანობის სფეროში დოკუმენტების, კონცეფციების, ნორმატიულ-სამართლებრივი აქტების შესაბამისი შეფასება.

სწორედ ძირითადი კრიტერიუმების გამოყენება იძლევა საშუალებას, გავიგოთ, რამდენად ადეკვატურია მოცემულ სფეროში არსებული საქმის ვითარების შესახებ სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მართვის ორგანოების ხელმძღვანელთა ხედვა. არსებული პარამეტრები ხელს უწყობს გატარებული გარდაქმნების მეცნიერული ექსპერტიზის (რომელიც პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებისა და შესრულების კონტროლის საფუძველია) სიზუსტესაც, ასევე არის სოციალური და სხვა პრობლემების შესწავლისა და სოციალური მართვის საშუალება, ასახავს ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის, მისი დინამიკის სხვადასხვა ასპექტს. გარდა ამისა, ინდიკატორთა ამგვარი სისტემა შესაძლებლობას იძლევა, შეფასდეს მთავრობისა და ოპოზიციის რადიკალურად განსხვავებული მიდგომები ეკონომიკური რეფორმის, სამხედრო მშენებლობის, სოციალური პოლიტიკის პრობლემების გადაჭრაში.

ეროვნული უშიშროების კრიტერიუმების სისტემა შეიძლება ჩამოყალიბდეს დაცვის ობიექტის ოპტიმალური ფუნქციონირების მოდელის მახასიათებლების ან მოცემული ობიექტის უშიშროების ფაქტორების მახასიათებლების საფუძველზე. უშიშროების კრიტერიუმების სისტემის ფორმირებისათვის აუცილებელია გამოიყოს უშიშროების მდგომარეობის ის არსებითი საზომი მახასიათებლები, რომლებიც ამ

ინდიკატორებს უდევს საფუძვლად. თავის მხრივ, უშიშროების მდგომარეობის მთავარი მახასიათებლები, ჩვეულებრივ, ასახავს იმ მამოძრავებელ ძალებს, რომელთა საქმიანობაც ითვალისწინებს ქვეყნის სასიცოცხლო ინტერესების დაცულობის მიღწევასა და შენარჩუნებას. ცხადია, რომ მოცემული ფაქტორები სპეციფიკურია ეროვნული უშიშროების თითოეული სახისათვის. ასეთი ფაქტორებია ის პირობები, მოქმედება და ზომები, რომლებსაც შეუძლია დაცვის ობიექტის შენარჩუნების, განვითარებისა და მთლიანობის წინააღმდეგ მიმართული მუქარის, როგორც ნეგატიური პროცესების გავრცობის განსაზღვრული სტადიის, თავიდან აცილება ან საერთოდ ამ პროცესების შეჩერება.

ეროვნული უშიშროების კრიტერიუმების სისტემაში ასახულ ფაქტორებში იგულისხმება, უპირველეს ყოვლისა, უშიშროების ობიექტის მდგომარეობის მაფორმირებელი ძირითადი მამოძრავებელი ძალა. ფაქტორებისა და ეროვნული უშიშროების ვითარების მიზეზშედეგობრივი კავშირები ემპირიულად უნდა იყოს დადასტურებული, რაც, იძლევა საფუძველს, უშიშროების ვითარების მამოძრავებელ ძალად ჩაითვალოს თუ არა ესა თუ ის პირობა, ზომა, მოქმედება. ცხადია, რომ ამასთან, ინფორმაცია უნდა გამოვიყენოთ ეროვნული და მისი ცალკეული სახეების უშიშროების უზრუნველყოფის ისტორიიდანაც.

4. ეროვნული უშიშროების გეოპოლიტიკური ასპექტები

გეოპოლიტიკა, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიის ერთ-ერთი ცნებათაგანი, გვაძლევს საშუალე-

ბას, რაღაც დოზით მაინც განიმარტოს საქართველოს ადგილი და ადგილმდებარეობის ტერიტორიულ-სივრცობრივი თავისებურებების ზეგავლენის ისტორიული ფორმები ლოკალურ, რეგიონულ და გლობალურ საერთაშორისო პროცესებზე. გეოპოლიტიკის სფერო მოიცავს სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, მისი დამოუკიდებლობისა და ტერიტორიული მთლიანობის დაცვის, საშინაო და საგარეო უშიშროების უზრუნველყოფის უმნიშვნელოვანეს ნაციონალურ-სახელმწიფოებრივ საკითხებს. გეოპოლიტიკის სფერო ასევე გულისხმობს სახელმწიფოს ძირითადი ატრიბუტების არსებობასაც:

1. საერთაშორისოდ აღიარებული საზღვრები;
2. ეფექტური სახელმწიფო ძალაუფლება;
3. მყარი სახელმწიფო მონოპოლია ძალის გამოყენებაზე;
4. ხელისუფლების ლეგიტიმურობა.

საქართველოს მაგალითზე ამ კომპონენტებს შორის სახელმწიფოებრივი ბალანსი ჯერჯერობით აშკარად დარღვეულია და კრიტიკულ ზღვარზეა.

როგორც ცნობილია, სახელმწიფოს სუვერენიტეტი ნიშნავს, პირველ ყოვლისა, ერთიან ცენტრალურ ხელისუფლებას, ერთიან შეიარაღებულ ძალებს, ერთიან ფინანსურ სისტემას, ერთიან საგარეო საზღვრებს, ერთიან საგარეო პოლიტიკას. სახელმწიფოს სუვერენიტეტისათვის მიუღებელია მის ფარგლებში რაიმე სახის შეიარაღებული ფორმირებები, გარდა კანონით გათვალისწინებულისა. ამ თვალსაზრისით, სახელმწიფოს აქვს უპირობო მონოპოლია ძალის

ლეგიტიმურად გამოყენებაზე. ეს უფლება მიანიჭა მას საზოგადოებამ საკუთარი ინტერესების დასაცავად.

სუვერენიტეტის, გეოპოლიტიკისა და ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, საკვანძო როლს თამაშობს სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა. ამ ამოცანას კი ვერ გადაჭრი საგარეო საზღვრების მკაფიო კონცეფციისა და მისი ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფის სისტემის გარეშე. უნდა აღინიშნოს, რომ გეოპოლიტიკაში ცენტრალური ადგილი უკავია საზღვრების პრობლემას. ტერიტორია და მოსახლეობა თუ არ არის საზღვრით შემოფარგლული, ვერც შექმნის განსაზღვრულ პოლიტიკურ სივრცეს (სახელმწიფოს). სახელმწიფოს, როგორც პოლიტიკურ სივრცეს, ყოველთვის გააჩნია ფიქსირებული საზღვრები, რომლებიც მისი სუვერენიტეტის მთავარი კომპონენტი და მისი ეროვნული უშიშროების მნიშვნელოვანი ფაქტორია. სახელმწიფოს სუვერენიტეტი იქცევა ცარიელ ფორმალობად, თუ მას არ გააჩნია საზღვრები, თუ აზღვრები წალეკილი და გაურკვეველია, თუ ისინი დაუცველია. გერმანელი მეცნიერი, თანამედროვე პოლიტიკური გეოგრაფიის დამაარსებელი ***ფრიდრიხ რატცელი*** (Friedrich Ratzel; 1844-1904) წერდა: საზღვარი - ეს არის სახელმწიფოს პერიფერიული ორგანო, იგი არის მისი ზრდის, ძალის ან სისუსტისა და მის ორგანიზმში ცვლილებების ნაშთი.[6] საზღვარი საჭიროა არა

[6] იხილე, ქოჩორაძე ოთარ. გეოპოლიტიკა და საერთაშორისო ურთიერთობები (კატეგორია "სივრცე"-ს პოლიტიკური და სამართლებრივი ასპექტების შედარებითი ანალიზი). სამეცნ. ჟურნალი *ხელისუფლება და საზოგადოება.* #3, 2008, გვ. 10.

მარტო მტრის შემოჭრის შესაკავებლად, არამედ მეზობელ ქვეყნებთან ურთიერთინტერესებზე დაფუძნებული კეთილ-მეზობლური ურთიერთობებისთვისაც. ასეთი საზღვრების არარსებობას შეიძლება მოჰყვეს სახელმწიფოებს შორის გაუთვალისწინებელი შედეგები. როგორი პატარაც უნდა იყოს, სახელმწიფოს ნებისმიერი ტერიტორია მკაფიოდ უნდა იყოს განსაზღვრული. იგი რჩება სახელმწიფოს სუვერენიტეტის სიმბოლოდ, სახელმწიფოებრივი ორგანიზმის, მისი ისტორიის, მისი ღირსების განუყოფელ ნაწილად. სახელმწიფო ვალდებულია, ყველა საშუალებით მოუაროს და დაიცვას, რაც აქვს - ესაა წმინდა მოვალეობა და ეროვნული ინტერესი.

საქართველოს გეოპოლიტიკა განუყოფელია ისეთ ცნებასთან, როგორიცაა ეროვნული ინტერესები და ძალთა ბალანსი სახელმწიფოთა ურთიერთობების სისტემაში. თავის განუყოფელ ერთიანობაში ისინი ქმნიან იმ საფუძვლებს, რაზეც შენდება ეროვნული უშიშროების სისტემა, განსაკუთრებით - მისი საგარეო ასპექტი.

ტერიტორიული გადანაწილებები მსოფლიოში ან ცალკეულ რეგიონში, საზღვრების ცვლილებები (განსაკუთრებით - ძალადობრივი), დაშლა ან ახალი სახელმწიფოების, კავშირების ან კოალიციების წარმოქმნა, ინტეგრაციული ან დეზინტეგრაციული პროცესები, როგორც წესი, განპირობებულია ძალთა ბალანსით. სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობების პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ძალთა ბალანსის უგულებელყოფას მოაქვს მძიმე შედეგები. დაუბალანსებელ ძალას,

---

http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/186972/1/Xelisufleba_Da_Sazogadoeba_2008_N3%20%287%29_T.%201.pdf ნანახია 24.03.2021.

რომელიც ზოგიერთი სახელმწიფოს საკუთარი გავლენის გაფართოების ამბიციებს კვებავს, შეუძლია უბიძგოს მათ სახიფათო და ავანტიურისტული პოლიტიკისკენ. აქედან შეიძლება დავასკვნათ, რომ ყველა სახელმწიფოს უშიშროება დამოკიდებულია მათ შორის ძალთა ბალანსის დაცვაზე.

სახელმწიფოები, ხშირად საკუთარი უშიშროების უზრუნველყოფის მიზნით, მიდიან ძალთა ბალანსის დარღვევაზე, იმ ვარაუდით, რომ საუკეთესო უშიშროება არის მოწინააღმდეგე მხარეზე გარკვეული უპირატესობის მიღწევა. რამდენადაც ნამდვილი უშიშროება ეფუძნება შედარებით ძალთა ბალანსს, იმდენად მისი მუდმივად დარღვევა ასევე არღვევს თვით უშიშროებასაც (წარმოიქმნება ერთგვარი „მანკიერი წრე“). საქართველოს ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის ერთიანი სისტემა და მისი შემადგენელი სახეები (ქვესისტემები) ერთმანეთთან უშუალოდაა დაკავშირებული. ამავე დროს, მისი შინაარსი და სტრუქტურა დამოკიდებულია მოცემულ მომენტში, ქვეყნის გეოპოლიტიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, სახელმწიფოს წინაშე თუ რა ამოცანები დგას. ეროვნული უშიშროების გეოპოლიტიკური ასპექტი გარკვეულწილად განსაზღვრავს, როგორც უშიშროების სახეების (ქვესისტემების) შინაარსს, ისე მათი განხორციელების შედეგებს.

5. ეროვნული უშიშროებისა და ეროვნული ინტერესების დიალექტიკა

სახელმწიფოს ეროვნული უშიშროების საფუძველთა საფუძველია ეროვნული ინტერესები, ეროვნული ღირებუ-

ლებები, ეროვნული მიზნები და ეროვნული ფასეულობები, რომლებიც განსაზღვრავს ერის დარაზმულობასა და ერთიანობას, სახელმწიფო და კულტურულ აღმშენებლობას, საზოგადოების პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური ორგანიზაციის სახეს. ამასთან, მათი მეშვეობით ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებთან ერთად ხდება ერის იდენტიფიკაცია საერთაშორისო თანამეგობრობაში.

ეროვნული უშიშროებისა და ეროვნული ინტერესების კატეგორიები ერთმანეთში იმდენადაა გადახლართული, იმდენად განაპირობებს ერთმანეთს, რომ ეროვნული უშიშროების კატეგორიის განსაზღვრისას ეროვნული ინტერესის კატეგორიის იგნორირება შეუძლებელია. რადგანაც ამ პრობლემაზე მსჯელობისას გვერდს ვერ ავუვლით შემდეგ თანამიმდევრობას: პირველი, ეროვნული ინტერესების განსაზღვრას; მეორე, ამ ინტერესებისადმი რეალური და პოტენციური საფრთხეების გარკვევას და ბოლოს, მესამე, ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის, ანუ ამ საფრთხეების თავიდან აცილების ან გაუვნებელყოფის პოლიტიკის ფორმულირებას. მაგალითად, ამერიკელი ავტორები „ეროვნული უშიშროების“ ცნების წყაროს „ეროვნული ინტერესების“ თეორიაში ეძებდნენ. მკვლევართა უმეტესობა ეროვნული ინტერესების კატეგორიების ფორმულირებისას მასში ეროვნული უშიშროების კატეგორიას გულისხმობდა და ამ უკანასკნელს გადამწყვეტ მნიშვნელობასაც ანიჭებდა: „შედეგად, ეროვნული ინტერესების ფორმულირება პრაქტიკულად იქცა ეროვნული უშიშროების ფორმულირების სინონიმად“.

ეროვნული ინტერესებისა და ეროვნული უშიშროების ფუნქციური როლები თვალსაჩინო გახდება, თუ „ჩავიხედავთ“ მთლიან საგარეო-პოლიტიკურ პროცესში. ნებისმიერი სახელმწიფოსათვის საგარეო ურთიერთობაში ყველა დროისათვის ფუნდამენტური ინტერესებია:

1. სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკური დამოუკიდებლობა;
2. ტერიტორიული მთლიანობა;
3. კეთილდღეობა და ეკონომიკური განვითარების სტაბილურობა;
4. ეროვნულ-კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნება და სხვ.

საგარეო პოლიტიკის მიზანია ამ ეროვნული ინტერესების დაცვა, ანუ უშიშროების უზრუნველყოფის პოლიტიკის განხორციელება.

როგორც ვხედავთ, **ეროვნული ინტერესების დაცვისა და ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის კატეგორიები ასახავს საგარეო-პოლიტიკური პროცესის თითქმის თანმხვედრ ფუნქციებს ორივე ფაზაში - საგარეო პოლიტიკის ფორმირებასა და მის განხორციელებაში**. ცხადია, რომ ეროვნული უშიშროების პოლიტიკის შემუშავება წარმოუდგენელია ეროვნული ინტერესებისა და ამ ინტერესებისადმი საფრთხეების განსაზღვრის კონცეფციის ფორმულირების გარეშე. ეროვნული ინტერესები ტრადიციულად იყოფა:

1. ინტერესებად საგარეო-პოლიტიკურ სფეროში (საერთაშორისო);
2. ინტერესებად შიდაპოლიტიკურ სფეროში (ეკონომიკური, სოციალური, სამხედრო და სხვ.).

ეროვნული ინტერესების რეალიზებისათვის სახელმწიფოები ირჩევენ როგორც მშვიდობიან, ისე ძალისმიერ გზას. ეროვნული ინტერესების რეალიზების მშვიდობიან მეთოდში იგულისხმება დიპლომატიური არხების გამართვა და ამოქმედება, კომპრომისების მიღწევა მოლაპარაკებების პროცესის გზით, სახელმწიფოთაშორისი და საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავება და გაფართოება და სხვ. ეროვნული ინტერესების ძალისმიერი მეთოდით რეალიზება კი გულისხმობს სახელმწიფოს მიერ შეიარაღებული ძალის გამოყენების მუქარას ან გამოყენებას.

ეროვნულ ინტერესებს აყალიბებს მოქალაქეთა (ხალხის) მოთხოვნილებები, მათი ღირებულებითი ორიენტაცია და განისაზღვრება პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, სამხედრო და სახელმწიფოს სხვა ორგანიზაციების შესაძლებლობებით; საზოგადოების მორალური, ზნეობრივი და ინტელექტუალური პოტენციალით. გარდა ამისა, ეროვნული ინტერესების შემადგენელია სახელმწიფოს მიერ დეკლარირებული მითითებები, რომლებსაც შეიცავს კონსტიტუცია ან საკონსტიტუციო კანონები. ეროვნულ ინტერესებს განაპირობებს მრავალი ფაქტორი: გეოგრაფიული მდებარეობა, ნედლეულის რესურსებით უზრუნველყოფა, ეკონომიკური განვითარების დონე, საგარეო და საშინაო საფრთხეების არსებობა და სხვ. სხვა სიტყვებით, ეროვნული ინტერესები მყარადაა დაკავშირებული ქვეყნის ეკონომიკურ, სოციალურ, თანამედროვე საინფორმაციო-ტექნოლოგიურ და სამეცნიერო-ტექნიკურ, კულტურულ და სულიერი განვითარების ძირითად პარამეტრებთან. ცხადია, ამას თან ერთვის არსე-

ბული საერთაშორისო თუ შიდაპოლიტიკური რეალიების დონე და მასშტაბები. ერთი სიტყვით, ერის განვითარების კონკრეტული ისტორიული ეტაპის შესაბამისი ეროვნული ინტერესების ჩამოყალიბებაზე გავლენას ახდენს, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საერთაშორისო პოლიტიკაში მიმდინარე პროცესები.

ეროვნული ინტერესების არსი ნათლად ჩანს მის დამახასიათებელ ნიშნებში. ეროვნული ინტერესები: მოწოდებულია უზრუნველყოს მოცემული სოციუმის გადარჩენა, უშიშროება, ქვეყნის მდგრადი და პროგრესული განვითარება; მიმართულია სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი საგარეო და საშინაო ამოცანების გადასაჭრელად, სხვადასხვა საფრთხისა და მუქარის გასანეიტრალებლად და თავიდან ასაცილებლად; წარმოადგენს სახელმწიფო ინსტიტუტებისა და სოციალური ჯგუფებისათვის დასახული მიზნების მისაღწევად მოქმედების მოტივსა და საბაბს; რეალიზება ხდება პოლიტიკის სხვადასხვა სახეების (საგარეო და შიდა; ეკონომიკური, კულტურული და სხვ.) საშუალებით; წარმოადგენს ამა თუ იმ სფეროში შეგნებულ, ფორმულირებულ და ოფიციალურად გაცხადებულ პრიორიტეტებს.

ეროვნული ინტერესების კლასიფიკაციის ერთ-ერთი ვარიანტია მათი დაყოფა სოციალური მნიშვნელობის მიხედვით და ეროვნული ინტერესების სამი ჯგუფის გამოყოფა: პირველი რიგის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ინტერესები; მეორე რიგის მნიშვნელოვანი ინტერესები და მესამე რიგის ინტერესები.

პირველი რიგისას განეკუთვნება ინტერესები, რომლებიც დაკავშირებულია ისეთ ფასეულობებთან, რომელთა დაკარგვამაც შეიძლება შეარყიოს თვითონ მოქალაქეთა, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს არსებობის საფუძვლები (სუვერენიტეტი, სახელმწიფოებრივი და ტერიტორიული მთლიანობა, კონსტიტუციური წყობა, ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობა, ერის ზნეობრივი და ფიზიკური ჯანმრთელობა და სხვ.).

მეორე რიგის ინტერესები დაკავშირებულია მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების რეალიზაციასთან, საზოგადოების სოციალურად მნიშვნელოვანი მონაპოვრების დაცვასთან, სოციალური, რასობრივი, ეროვნული და რელიგიური შუღლის, ორგანიზებული დანაშაულობანის და სხვ. დაძლევასა და აღკვეთასთან.

მესამე რიგში ერთიანდება ყველა დანარჩენი ინტერესები, რომლებიც ძირითადად დაკავშირებულია ხელსაყრელი პირობების შექმნასთან, იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს საზოგადოების წინსვლის, სამოქალაქო მშვიდობისა და თანხმობის განვითარება, დემოკრატიული საზოგადოებისა და სოციალური სამართლიანობის პრინციპების რეალიზაცია, გარემოს დაცვა, საზღვარგარეთის ქვეყნებთან ურთიერთსასარგებლო და კეთილმეზობლური თანამშრომლობის გამყარება და სხვ.

საზღვრები ინტერესთა ამ სამ ჯგუფს შორის არის პირობითი და დინამიკური. კონკრეტული პირობებიდან გამომდინარე, ამა თუ იმ ინტერესმა შეიძლება შეიძინოს სტატუსი - სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ან - პირიქით.

ეროვნული ინტერესების, ანუ პიროვნების, საზოგადოებისა და ხელისუფლების დაბალანსებული ერთობლივი ინტერესების შეგნებასა და ფორმირებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ეროვნული ღირებულებები, ესაა ფუნდამენტური ნორმები, რომლებიც გამოხატავს გარკვეული სულიერი და მატერიალური კეთილდღეობის განსაკუთრებულ მნიშვნელოვნობას ერის არსებობისა და განვითარებისათვის. ღირებულებების შინაარსს განაპირობებს საზოგადოების კულტურული მიღწევები. ღირებულებათა სამყარო - ესაა, პირველ ყოვლისა, კულტურის სამყარო, სიტყვის ფართო გაგებით; ესაა ადამიანის სულიერი მოღვაწეობის, მისი ზნეობრივი შეგნების სფერო, მისი ერთგულება იმ შეფასებებისა, რომლებიც პიროვნების სულიერი სიმდიდრის საზომად არის ქცეული. მაგალითად, საქართველოს ეროვნული უშიშროების კონცეფციაში შემდეგნაირად არის განსაზღვრული ეროვნული ღირებულებები: სუვერენიტეტი და ტერიტორიული მთლიანობა; თავისუფლება; დემოკრატია და კანონის უზენაესობა; უშიშროება; კეთილდღეობა; მშვიდობა.

ქვეყნის ეროვნული ინტერესების იერარქია განსაზღვრავს მისი ეროვნული მიზნების სისტემასაც. ეროვნული მიზნები, ეს არის ფუძემდებლური ორიენტირები სახელმწიფოს, საზოგადოებისა და ცალკეულ მოქალაქეთა საქმიანობაში ეროვნული ინტერესების რეალიზებისათვის და მის დასაცავად. ეროვნული მიზნები ეროვნული უშიშროების სისტემაში შედარებით ყველაზე უფრო მოძრავი ელემენტია. ისინი საზოგადოებაში განისაზღვრება და ფორმირდება ეროვნული ფასეულობებისა და ინტერესების პრიზმაში.

ეროვნულ მიზნებს პრაქტიკულ სიბრტყეში გადაჰყავს ეროვ-ნული ღირებულებებისა და ინტერესების დაცვა, განსაზ-ღვრავს სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტებს. ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფა დამოკიდებულია სხვადასხვა პირობებსა და ფაქტორებში გამოხატულ მრავალ გარემოებაზე, რომელთა გამოვლენა და აღრიცხვა განმსაზღვრელ მნიშვნელობას იძენს. ამ კონტექ-სტით მოიაზრება ეროვნული უშიშროების სისტემის ძირი-თადი ამოცანა - ეროვნული ინტერესების დაცვა სხვადასხვა სახის საშიშროებისაგან.

თანამედროვე საქართველოს ეროვნული ინტერესების სისტემის ფორმირებაში მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტების განვითარების დონე. თუ ისინი მაღალ დონეზე არიან, მაშინ ადვილად წარმოიქმნება ერთიანი დაბალანსებული სისტემა „ერი-სახელმწიფო“, რომელიც უსათუოდ წარმოქმნის სხვადასხვა ინტერესთა გაწონასწორების მექანიზმებს.

სამწუხაროდ, საქართველოში სახელმწიფოებრივ აღ-მშენებლობაზე ორიენტირებული სამოქალაქო საზოგადოება განუვითარებელი და ძალზე სუსტია, შესაბამისად, ეროვ-ნული ინტერესების ჩამოყალიბებაზე დიდ გავლენას ახდენს მმართველი ელიტა, ბიუროკრატიული აპარატი, პარტიული ინტერესები, გაბატონებული პარტიული ძალების სუბიექ-ტური წარმოდგენები ეროვნული ერთიანობის მოთხოვნი-ლებებსა და ღირებულებების შესახებ.

ეროვნული ინტერესების ერთ-ერთი არსებითი ნიშანია საზოგადოების მიერ მისი შეგნების ხარისხი. ეროვნული ინ-

ტერესების შეგნებულად გააზრება და მისი მკაფიოდ გამოხატვა აუცილებელია, რათა სახელმწიფოებრივი აზროვნება ნათლად გამოირჩეს ანგარებიანი პოლიტიკური ავანტიურისტების, მედროვეების ან პარტიული ვიწრო ინტერესებისაგან. დიდი მნიშვნელობა აქვს იმ ფაქტორსაც, თუ რამდენად შეუძლია მას სხვადასხვა საზოგადოებრივი ძალების გაერთიანება და შემჭიდროება. ასევე არსებითი ხასიათი აქვს მის დამოკიდებულებას ისტორიულ კონტექსტთან. ეროვნული ინტერესები ყალიბდება ხანგრძლივი ისტორიული პროცესის განმავლობაში, რაც თითოეული ხალხის სპეციფიკაში აისახება.

ქართველთა ეროვნული ინტერესები განისაზღვრება მისი მატერიალური და სულიერი კულტურით, ღირებულებითი ორიენტირებით, ტრადიციებით, გმირული წარსულის შესახებ ხსოვნით და სხვ. დღევანდელ ვითარებაში აუცილებელია საქართველოს ეროვნული ინტერესების მნიშვნელობის უფრო ფართოდ წარმოჩენა, დომინირება საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში, მისი აქტიური გამოვლინება პოლიტიკურ ბრძოლაში, მასმედიაში და სხვ. უფრო მეტიც, ეროვნული ინტერესები შესისხლხორცებული უნდა ჰქონდეს საქართველოს თითოეულ მოქალაქეს.

ეროვნული ინტერესები და ეროვნული უშიშროება არის ორგანულად და მჭიდროდ ურთიერთდაკავშირებული. ეროვნული ინტერესებისათვის ნებისმიერი საფრთხე განხილულ უნდა იქნეს ეროვნული უშიშროების პრობლემად და მისი წარმოქმნის მომენტიდან მის დასაცავად ერთიანი ძალებით უნდა აღდგეს მთელი სახელმწიფო სისტემა და

სამოქალაქო საზოგადოება. თუ არადა შეიძლება შედეგად მივიღოთ ეროვნული ერთობის დაცემა, დაღუპვაც კი და უაზრო გახდეს წინა თაობების გაწეული ძალისხმევა.

საკუთარ სახელთა საძიებელი

აღმაშენებელი დავით 10
გაბისონია ირაკლი 2
გამსახურდია ზვიად 10
გამსახურდია კონსტანტინე 10
დოდაშვილი სოლომონ 10
ილია მეორე 10
კუპრაშვილი ჰენრი 2, 9
მაისაია ვახტანგ 2
მროველი ლეონტი 10
ჟორდანია ნოე 10
რატცელი ფრიდრიხ 43
რეიგანი რონალდ 29
რუზველტი თეოდორ 14
რუსთაველი შოთა 10
სააკაშვილი მიხეილ 10
სტოლტენბერგი იენს 30
ტრუმენი ჰარი 15
ქოჩორაძე ოთარ 43
შევარდნაძე ედუარდ 10
ჩიქობავა არნოლდი 10
ჩოლოყაშვილი ქაქუცა 10
ცურტაველი იაკობ 10
ჭავჭავაძე ილია 10
ჭილაძე ოთარ 10
ხელაია ამბროსი 10
ჯავახიშვილი ივანე 10

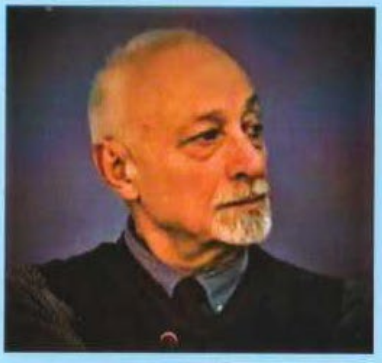

ჰენრი კუპრაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტის პროფესორი; პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი; გადამდგარი პირველი კლასის სახელმწიფო მრჩეველი; ვიცე-პოლკოვნიკი; ომის ვეტერანი.

*** მეცნიერი, პედაგოგი და პუბლიცისტი**: ავტორი 5 მონოგრაფიის, 7 სახელმძღვანელოსი, 7 სილაბუსის, 100-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომის, პრესაში გამოქვეყნებული 400-ზე მეტი სტატიის, ინტერვიუსა და საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციაზე წაკითხული 50-ზე მეტი მოხსენებისა. მისი ხელმძღვანელობით დაცულია 17 სადოქტორო დისერტაცია.

*** ავტორი და ხელმძღვანელი** საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოში 1996 წელს დაწყებული 2 პროექტისა „დიდგორი" და „აისი", ასევე სტუ-ს სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტზე განხორციელებული მულტი და ინტერსიპლინური სასწავლო-სამეცნიერო ღონისძიებათა პროექტისა „პოლიტიკა სამსჯავროზე".

*** ჯილდოები**: 1. ვახტანგ გორგასლის II ხარისხის ორდენი; 2. მედლები: ბაირონის (ოქრო, დიდი ბრიტანეთი), „მხედრული მამაცობისათვის" (საქართველო), „სამაგალითო სამსახურისათვის" (უკრაინა) და სხვ. წლის ადამიანი — 2002 (გაზეთი „ახალი ეპოქა").

*** მასმედია:** მსოფლიო მასმედიის მიერ შერქმეული თიკუნები „ადამიანი დელფინი" (ტ/კომპანია CNN - სი-ენ-ენ-ი, 17.02.01, 05.11.02 და სხვ.), „წყლის პრომეთე", „დარდანელის გმირი", „სრუტეთა მბრძანებელი", „კაცი ლეგენდა" და სხვ.

*** სპორტი**: საქართველოს სპორტის დამსახურებული მოღვაწე; მსოფლიო სრუტეთა ახალი, უნიკალური კოლხური წესით გადაცურვის ფუძემდებელი; მსოფლიო ჩემპიონი თანამედროვე ხუთჭიდის ბიატლში; მსოფლიო ჩემპიონატის ბრინჯაოს პრიზიორი ზამთრის (ყინულჭრილში) ცურვაში.

9 789941 259067